

Український інститут національної пам'яті

ЛЮДИ СВОБОДИ

гаранти незалежності

Виставка



Організатори:

Український інститут національної пам'яті
Галузевий державний архів Служби безпеки України
Центр досліджень визвольного руху

Над створенням виставки працювали:

Володимир В'ятрович
Володимир Тиліщак
Ярослав Файзулін
Наталя Слобожаніна
Вікторія Яременко
Вікторія Скуба
Віталій Огієнко
Ярина Ясиневич
Наталя Бик

Дизайн:

Ольга Сало

У виставці використані матеріали:

Галузевого державного архіву Служби безпеки України
Центру досліджень визвольного руху
Музею Української революції 1917–1921 років
Історичного клубу «Холодний Яр»
Видавничого дому «Києво-Могилянська Академія»
Музею космонавтики ім. Сергія Корольова
Тернопільського обласного краєзнавчого музею
Особистого архіву Василя Овсієнка

Виготовлено:

MEDIAREX

Минуле ХХ століття стало часом нашої найактивнішої боротьби за свободу. На зорі віку, в 1900 році, українці вперше висунули політичні вимоги своєї незалежності. Його завершення, в 1991 році, увінчалось остаточним її утвердженням.

Разом з тим, це століття – час існування на нашій землі двох тоталітарних режимів (комуністичного та нацистського), які стали символом придушення свободи в світовій історії. Незважаючи на їх вдавану нездоланність, вони зазнали краху. Тому, що зіткнулись із опором тих, кого ми сьогодні називаємо Людьми Свободи.

Ці люди дуже різні – поети і політики, військові і музиканти, науковці і художники.

Їх опір теж був різноманітним – хтось боровся за свободу народу, хтось за свободу творчості, думки, хтось зі зброєю в руках, а хтось – із пензлем.

Кожного з них жорстоко ламали – когось у тюрмі, когось у “шарашці”, фізичними чи моральними тортурами.

Жоден з них не мав можливості реалізувати свій потенціал на повну потужність. Вони не стали тими, хто очолив незалежну країну, не дописали чудової пісні чи вірша, не подарували світові ще одного важливого винаходу чи прекрасної картини.

Але вони зуміли зберегти свободу в собі, пронести її через часи неволі. Завдяки таким Людям, свобода стала реальністю для нас, і кожен з нас отримав можливість вільно реалізувати свій потенціал.

До 25-тої річниці відновлення незалежності України ми розповімо про 25 Людей Свободи, які своєю працею та боротьбою в минулому столітті, зробили її можливою.

Але героїв виставки 26. Останній з них віддав життя, щоб зберегти свободу України вже у ХХІ столітті.

Тому, що ми готові відстояти свободу.

Бо саме люди свободи є гарантами незалежності.

Микола Міхновський



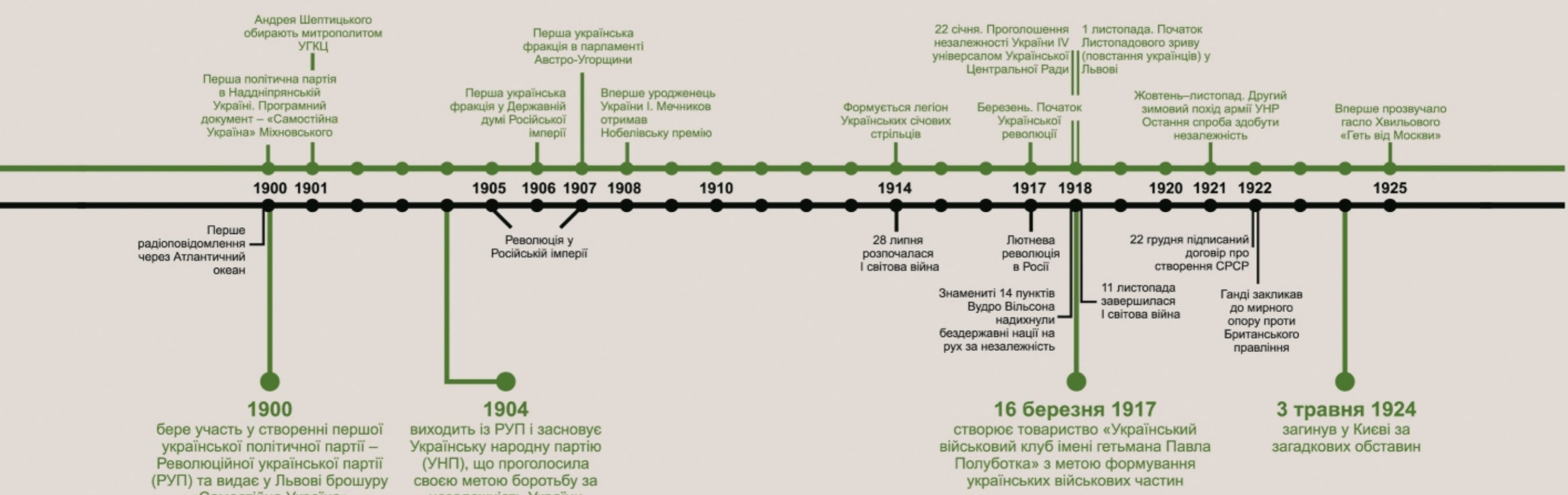
1873-1924

У 27 років написав «Самостійну Україну» – брошуру, з якої розпочався новітній український націоналізм. У ній вперше сформульована політична вимога утворення самостійної української держави. Все своє життя йшов проти течії. Його ідеї були незручними і недоречними в добу

повсюдної популярності соціалізму на початку минулого століття. Міхновський як ніхто інший серед його сучасників випередив час. Через 91 рік після того, як «Самостійна Україна» побачила світ, його ідея назавжди стала реальністю.

«Українська національна думка (мусить) обнімати всіх українців, де б вони не проживали, на всій Україні, без огляду на державні кордони... коли в кожному з нас до решти загине полтавський, галицький і т. д. провінціал, а в цілому зродиться та зросте Всеукраїнець, якого думи і змагання обнімають усю Україну зарівно і неподільно як нерозлучну і єдину цілість».

Микола Міхновський



ЛЮДИ СВОБОДИ



У Полтаві, на відкритті пам'ятника Івану Котляревському. 1903 р. Сидять (справа наліво): Євген Чкаленко, Микола Міхновський. Стоїть крайній справа Сергій Шемет.

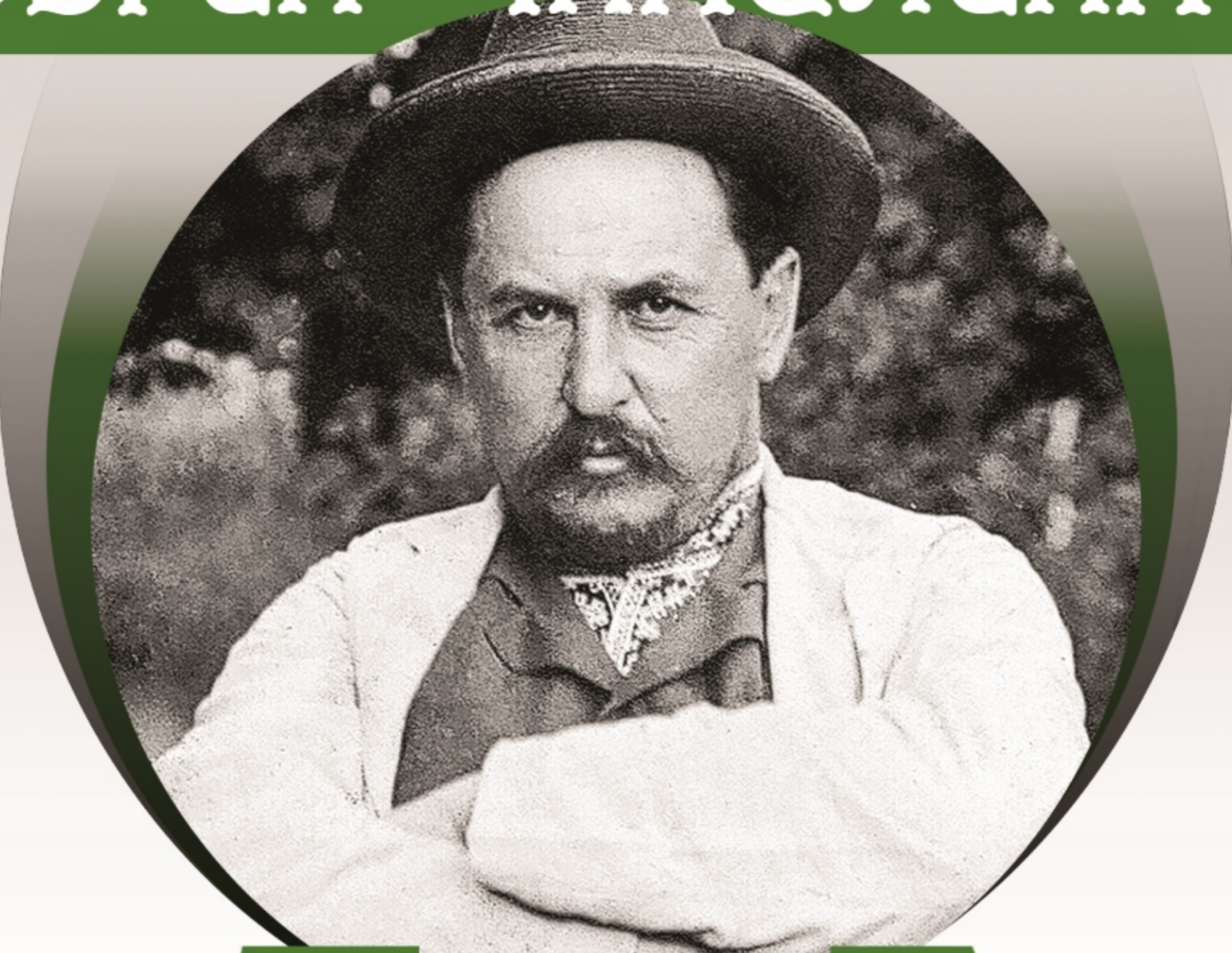


Брошура Миколи Міхновського «Самостійна Україна».



Українська маніфестація у Харкові. 19 квітня 1917 р.

Євген Чикаленко



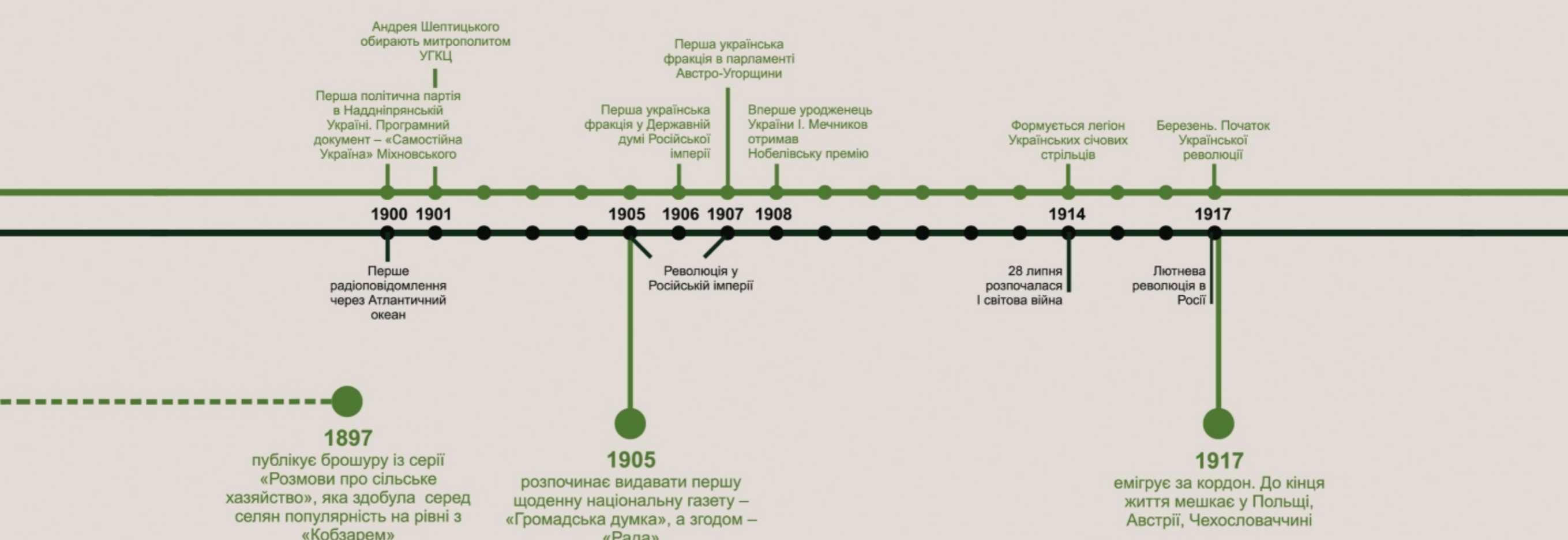
1861–1929

Сучасники називали його українським дон кізотом. Надзвичайно багато праці, завзяття, коштів витрачав на виховання в українцяx – його сучасникаx – громадянської та національної свідомості. Землевласник Чикаленко вкладав кошти у видавництво газет та журналів «Громадська думка», «Селянин», «Рада», «Літературно-науковий вісник».

Надавав фінансову підтримку Науковому товариству імені Тараса Шевченка. Спонсорував талановитих письменників – Бориса Грінченка, Володимира Винниченка, Михайла Коцюбинського. Нічого з цього не приносило йому фінансових дивідендів. Завдяки цій сподвижницькій праці з'явилася покоління українців, яке розпочало боротьбу за незалежність у 1917 році.

«Мало любити Україну до глибини душі, треба любити її й до глибини кишені».

Євген Чикаленко



ЛЮДИ СВОБОДИ



Агатангел Кримський



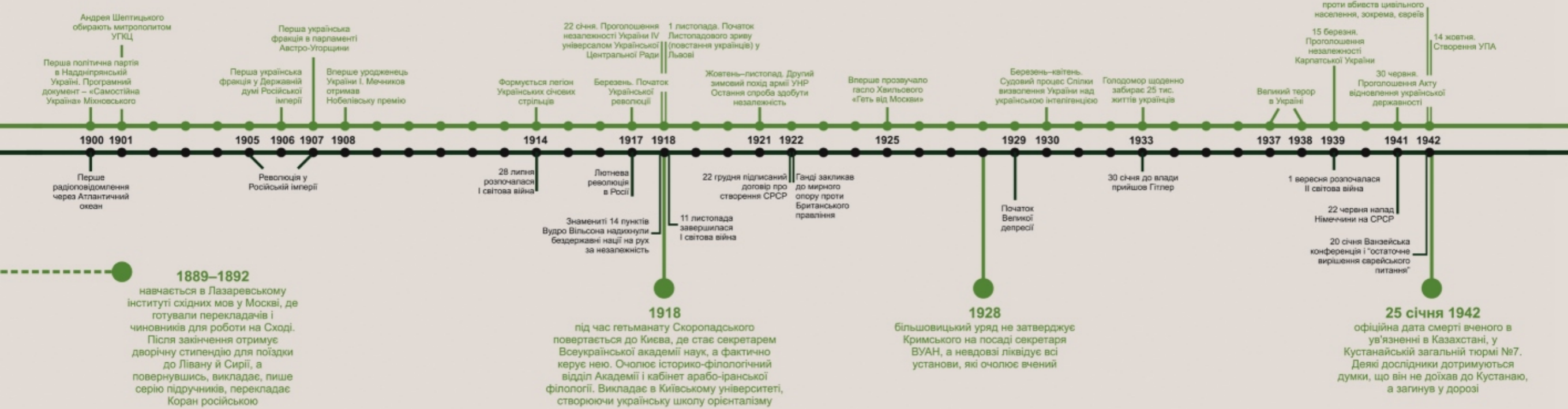
1871–1942

Литовський татарин із білоруським корінням народився у Володимирі-Волинському. Вчений, що здійснив внесок у розвиток майже всіх галузей української філології, а також етнології та фольклористики. Письменник і перекладач, що володів понад 60-ма мовами. Історик та сфодознавець, що "будував мости" між українською та культурами народів Сходу.

Один із творців Української академії наук. Ім'я Агатангела Кримського – у переліку видатних діячів світу ЮНЕСКО. Вченого, який заперечував теорію про «колиску трьох братніх народів», радянська влада переслідувала з кінця 1920-х, але остаточно знищила у 1942-му. Місце поховання досі невідоме.

«Я тоді був зовсім закоханий в Україну. Україна мені навіть снилася. Я був тоді патріот до фанатизму... але ні, ці слова дуже слабкі, щоб виразити мої тодішні почування! Це було якесь містичне кохання».

Агатангел Кримський



ЛЮДИ СВОБОДИ



Книга від початку 1930 року перебувала під заборобою, адже висновки досліджень, вміщені в цьому виданні, суперечили офіційній концепції радянської науки про спільну колиску трьох братніх народів і засвідчували набагато раніше походження української мови.



Агатангел Кримський, 1900 р.



Президія першої сесії Асоціації арабістів, другий справа – Агатангел Кримський. Ленінград, 1935 р.

Вільгельм фон Габсбург Василь Вишиваний



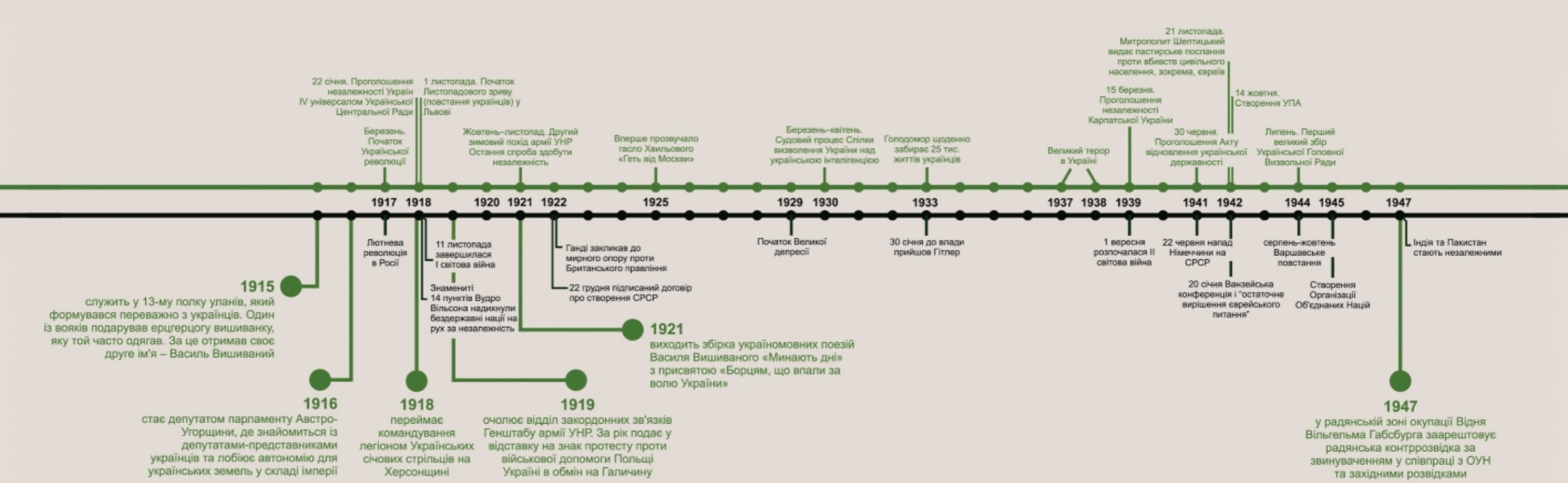
1895–1948

За походженням Вільгельм-Франц Лотрінген Габсбург належав до однієї із найбільш знаменитих та могутніх династій старої Європи. Водночас він був серед тих багатих, впливових та перспективних людей ХХ століття, що обрали політичну приналежність до української нації. Користуючись походженням, авторитетом і знайомствами в імперських колах, ерцгерцог любивав українські інтереси в Австро-Угорщині.

З початком Української революції взяв участь у збройній боротьбі за свободу українців. Після поразки Української Народної Республіки жив у Європі й майже відійшов від політики. Проте не уник переслідування з боку радянської влади за зв'язки з ОУН. Загинув у Лук'янівській в'язниці Києва.

«Я людина без батьківщини, без дому, покинутий і, як Габсбург, можливо зненавиджений. Я не маю і не мав би нічого більше для себе чекати, якби мене не стримувало моє «останнє», моє «все» – віра у вільний Український Нарід. Цією вірою я живу, і се для мене моє «Все» і моє «Останнє».

Вільгельм Габсбург



ЛЮДИ СВОБОДИ



Ерцгерцог Карл-Стефан Габсбург з дружиною та дітьми, 1896 р.



Сучасний вигляд палацу Габсбургів у Живці.



Поштові листівки з світлина ерцгерцога Вільгельма Габсбурга (Василя Вишиваного), 1914-1915 рр.

Австрійський
Archduke Wilhelm von
ПРИНАТЕЛЬ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДА

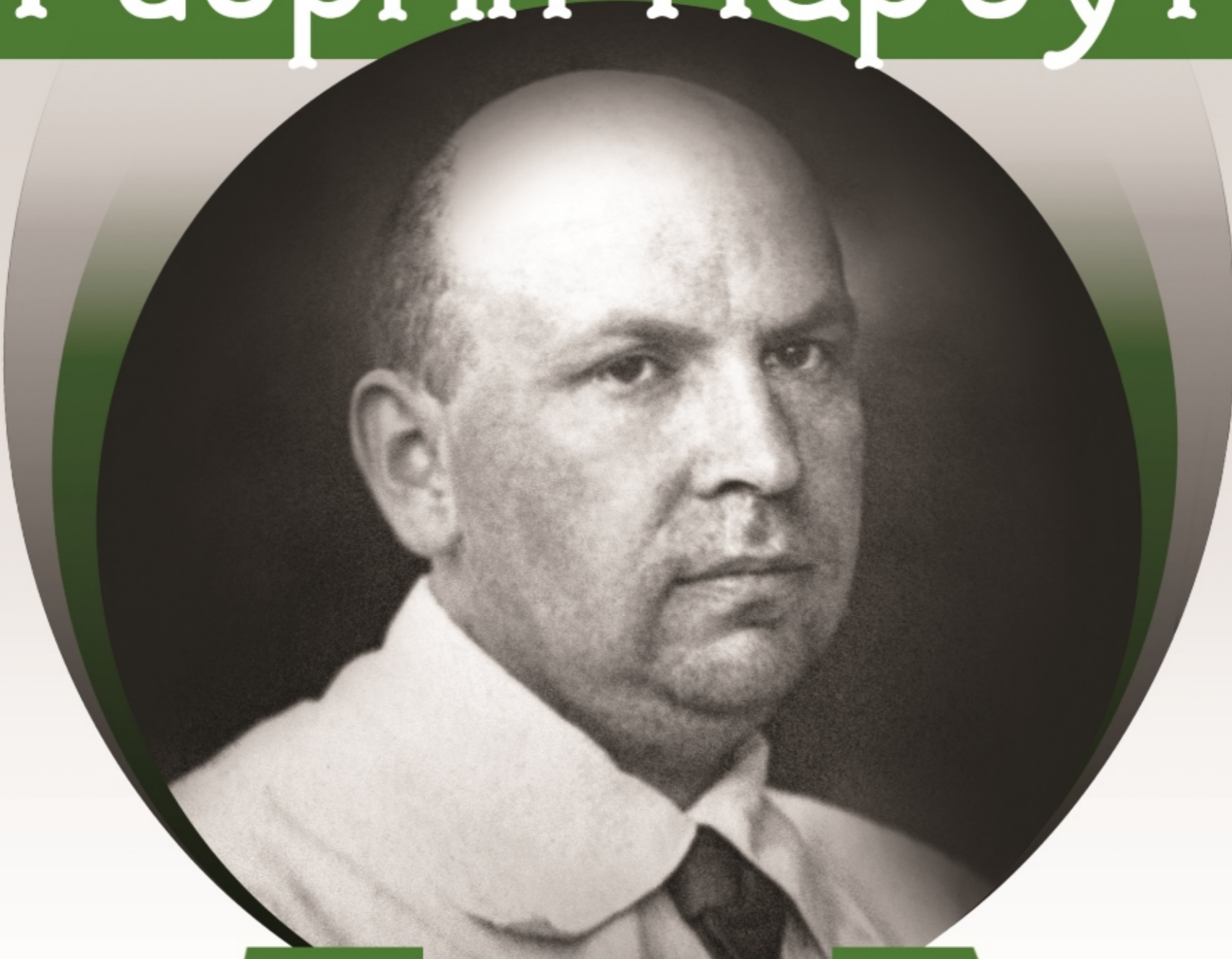


Василь Вишиваний (праворуч) і греко-католицький митрополит Андрей Шептицький. 1910-ті рр.

Престолонаслідник ерцгерцог Карл Габсбург на перегляді сотні УСС під команду Р. Дудинського. Гнізьче, 1915 р.



Георгій Нарбут



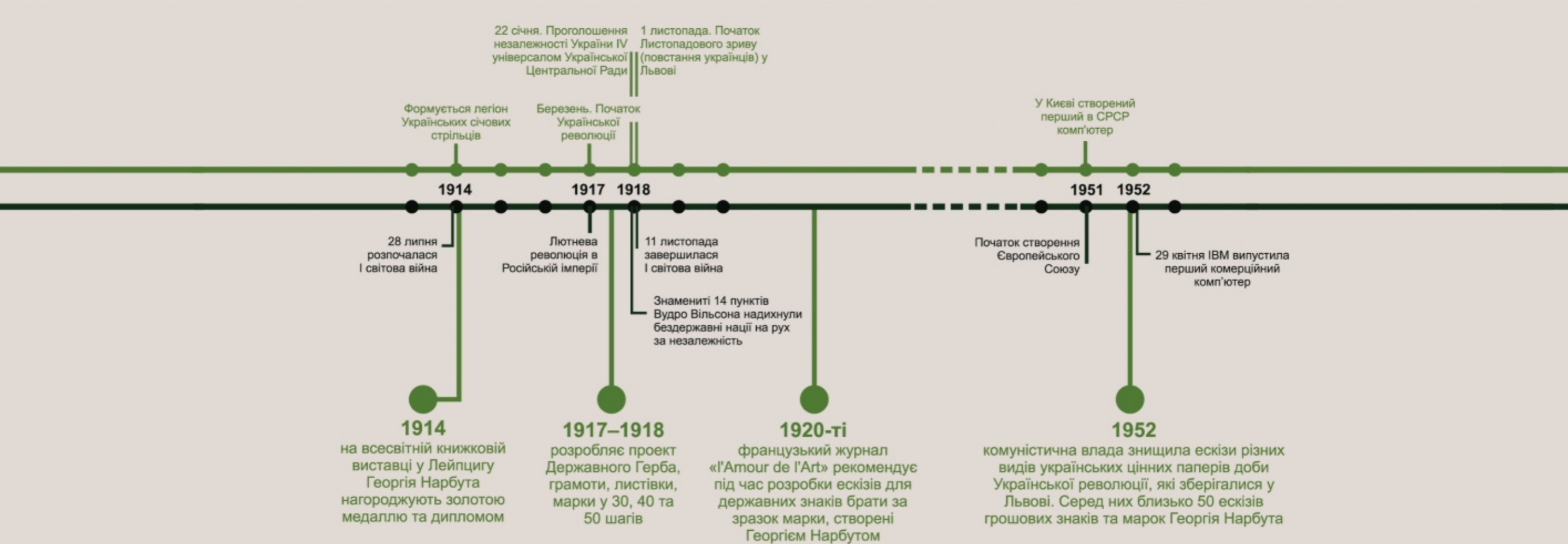
1886–1920

«Мазепинець полку Чернігівського, Глухівської сотні, старшинський син, гербів і емблем живописець». Так у 1912 році написав про себе Георгій Нарбут на власноруч створеному родинному гербі. На 1917-й рік він мав за плечима чудову кар'єру графіка у Петербурзі. Та все ж із початком Української революції митець переїздить до Києва.

Тут він стає творцем державної символіки Української Народної Республіки, її стилю: герба, печатки, а також грошей, марок, цінних паперів, шрифтів. Долучається до заснування, а згодом очолює Українську академію мистецтв. Його напрацювання в естетиці української державної символіки досі ніхто не перевершив.

«Він був українцем не тільки по крові, мові, переконанням, українською стихією насичені всі його твори, і формальне джерело його генія б'є незмінно з рідного чорнозему Чернігівщини».

Федір Ернст



ЛЮДИ СВОБОДИ



Фундатори Української академії мистецтв. Сидять (зліва направо) Абрам Маневич, Олександр Мурашко, Федір Кричевський, Михайло Грушевський, Іван Стещенко, Микола Бурячек. Стоять: Георгій Нарбут, Василь Кричевський, Михайло Бойчук. Київ. Листопад 1917 р.



Микола Леонтович

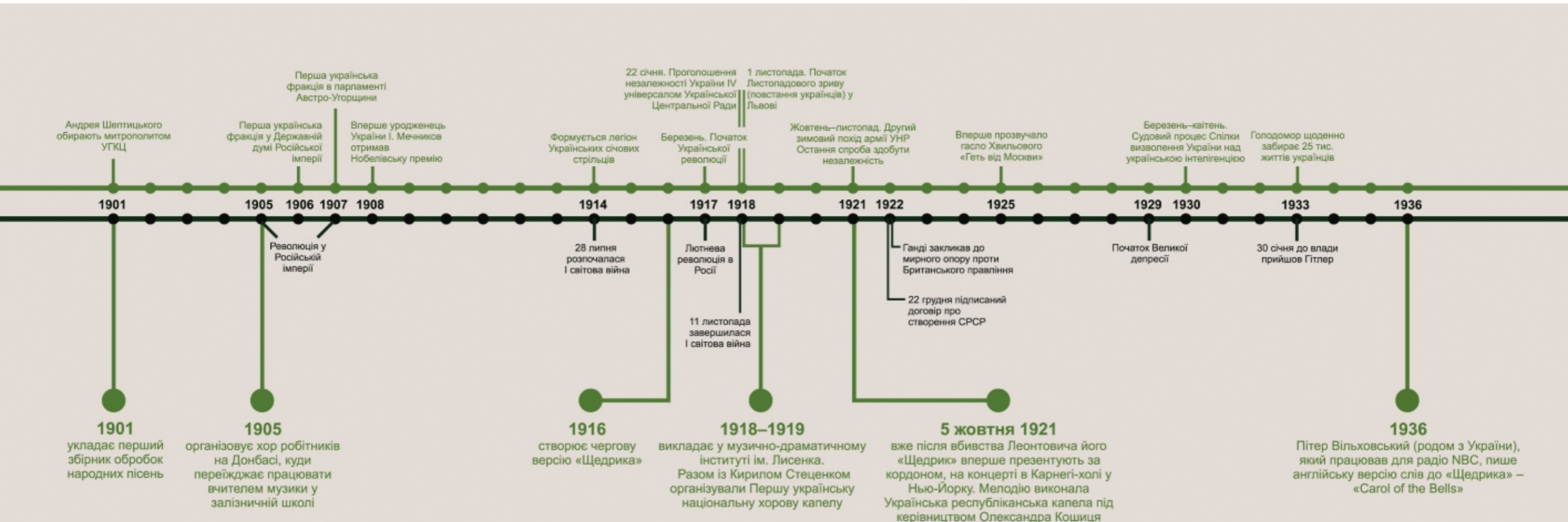


1877–1921

Всесвітньвідома мелодія «Щедрик», яку написав за мотивами української народної щедрівки, стала символом Різдва у багатьох країнах. Син священика з Поділля, він отримав духовну освіту, але став учителем співу та композитором. Склалося так, що його люблять і пам'ятають не стільки завдяки створеній ним музиці, як за те, що зафіксував і вдихнув нове життя у старовинні народні пісні. За підтримку української державності та за те, що відроджував усну народну творчість, Миколу Леонтовича застрелив у батьківському домі чекіст.

«Коли б Леонтович не написав нічого більше, як «Щедрика», «Дударика», «Ой пряду», «Козака несуть», «Гри в зайчика»..., його значення в історії української хорової музики було б раз назавжди запевнене».

Станіслав Людкевич



ЛЮДИ СВОБОДИ



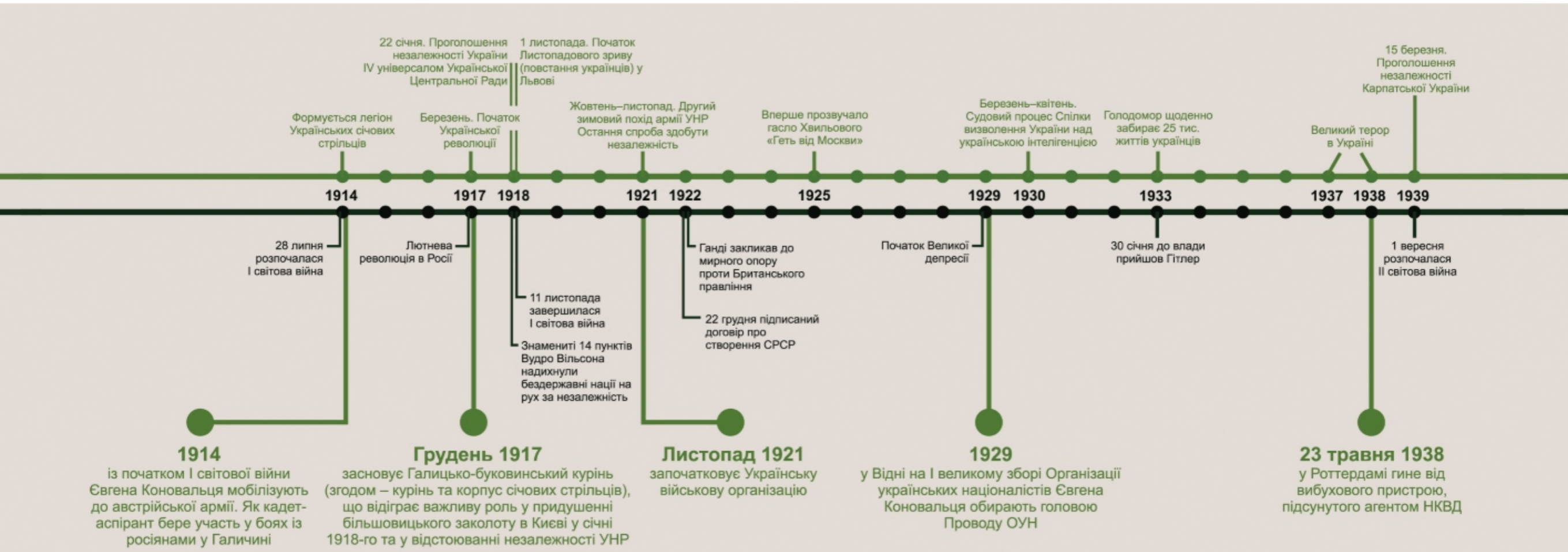
Євген Коновалець



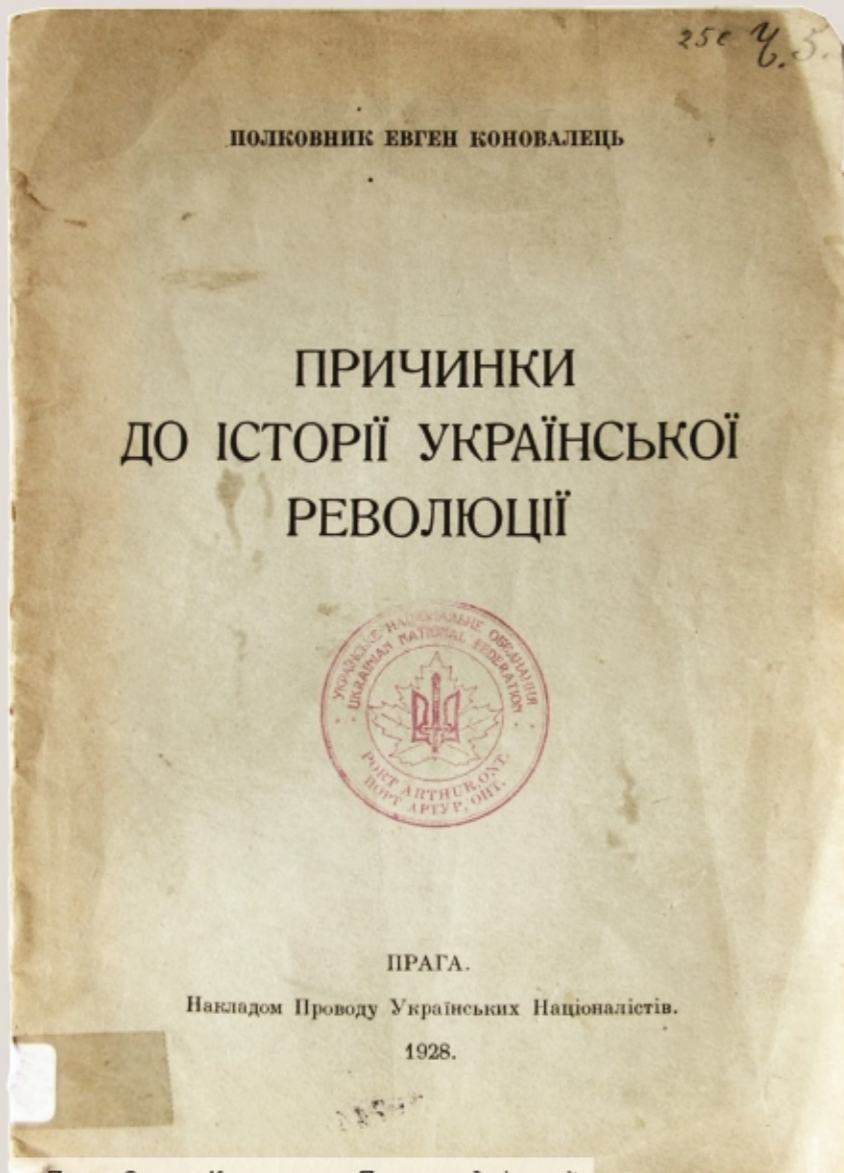
1891–1938

Завдяки йому український визвольний рух продовжив боротьбу після поразки Української Революції 1917–1921 років, діяв у новому підпільному форматі 1930-х та з новою силою повстання розгорівся у 1940-х. Постать полковника є «містком» між двома поколіннями учасників боротьби за незалежність: тими, хто боровся в 1917–1921 і тими, хто повстав у 1940-ві. Євген Коновалець створив та очолив одне з найбездатніших військових формувань доби Української Народної Республіки – Корпус січових стрільців, згодом Організацію українських націоналістів – чи не найуспішніший політичний проект українців минулого століття.

«У вогні перетоплюється залізо у сталь, у боротьбі перетворюється народ у націю».
Євген Коновалець



ЛЮДИ СВОБОДИ



Праця Євгена Коновальця «Причинки до історії Української революції». 1928 р.



Василь Чучупак

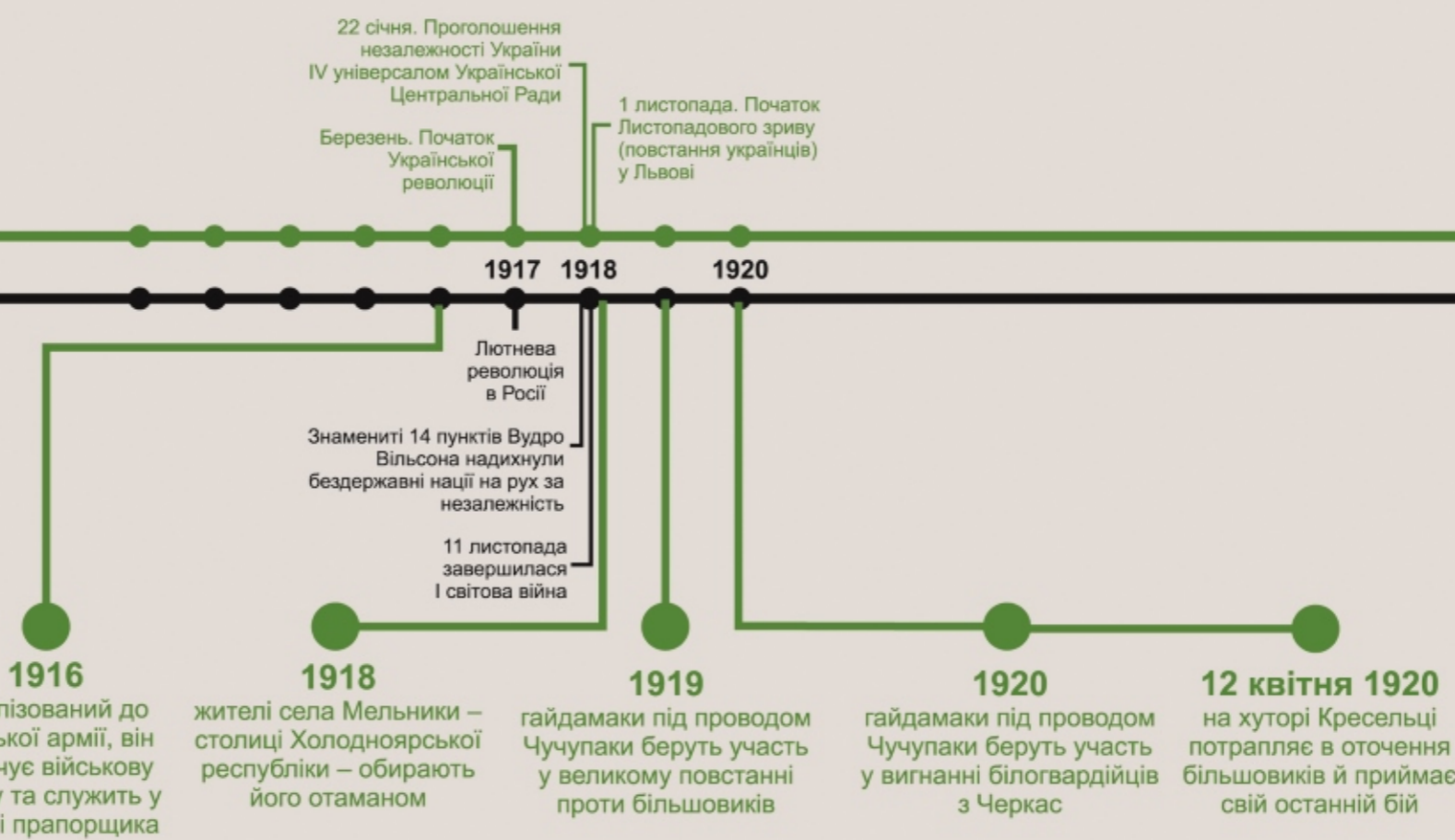


1895–1920

Селянин за походженням та вчитель за професією. Перша світова війна зробила його кадровим офіцером. Українська революція – одним із перших отаманів Холоднороської республіки. Під проводом Чучупаки гайдамаки Холодного Яру упродовж двох років воювали за свободу проти більшовиків та білогвардійців. Волю Василь Чучупак цінував більше за життя. Потрапивши в оточення, останню кулю залишив для себе...

«Лише одна родина Чучупаків склала на жертвник Батьківщини життя п'ятьох синів. Холодний Яр дав десятки вогнених прикладів героїзму, якими не кожна нація може похвалитися».

Юрій Горліс-Горський



ЛЮДИ СВОБОДИ

Праворуч сидить Ганна Чучупак – дружина Петра Чучупаки, брата отамана, з рідними. Село Мельники. Перед 1920 р.



Драматичний гурток села Гусакове на Звенигородщині. У центрі в третьому ряду стоїть звенигородський отаман Семен Гризло. 1917–1918 рр.

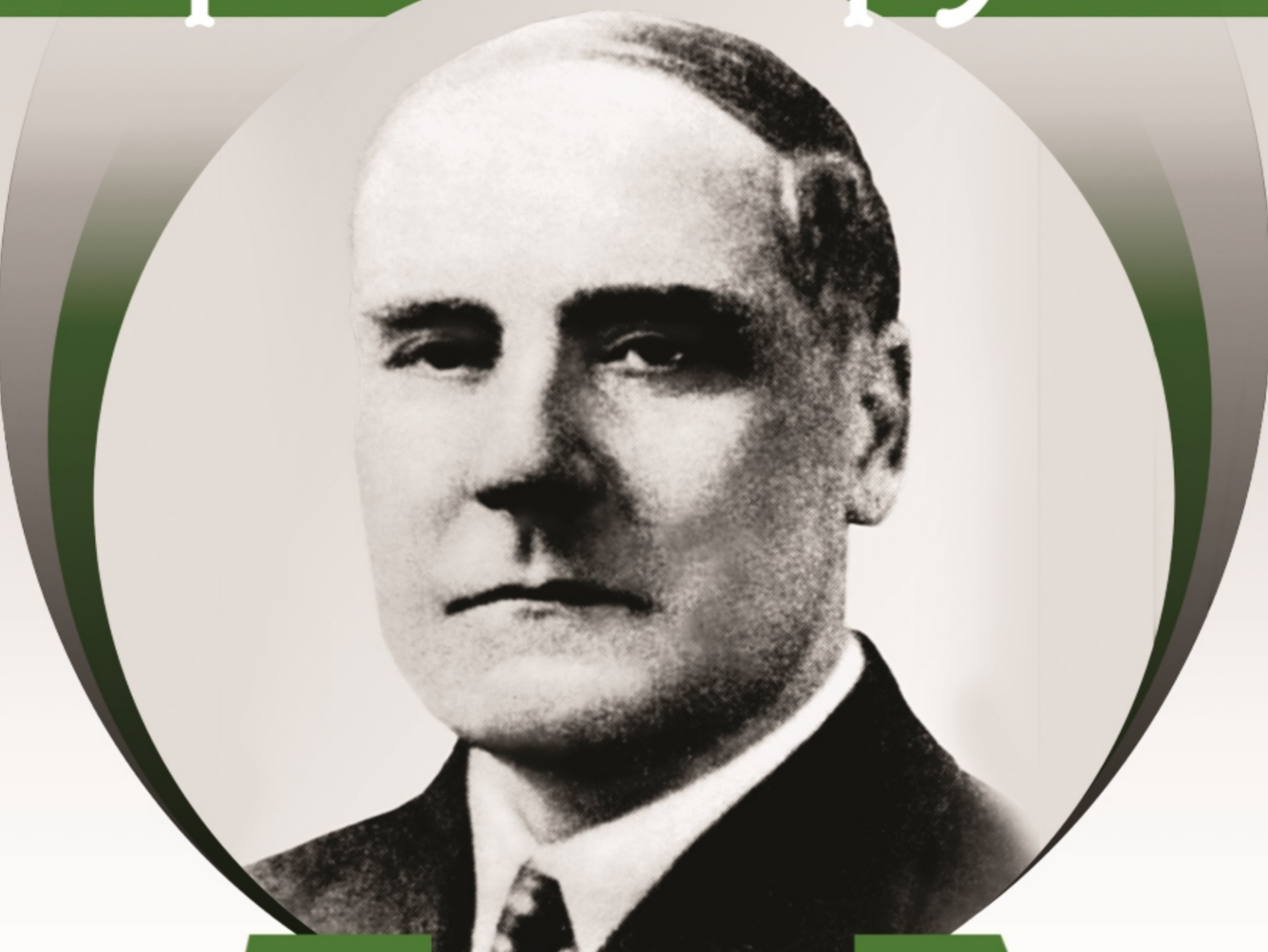


Селяни села Мельники йдуть з панахиди по Василю Чучупаці (через 20 років після його смерті). Червень 1942 р.

Делегати Першого з'їзду Вільного козацтва в Чигирині. Жовтень 1917 р.



Марко Безручко



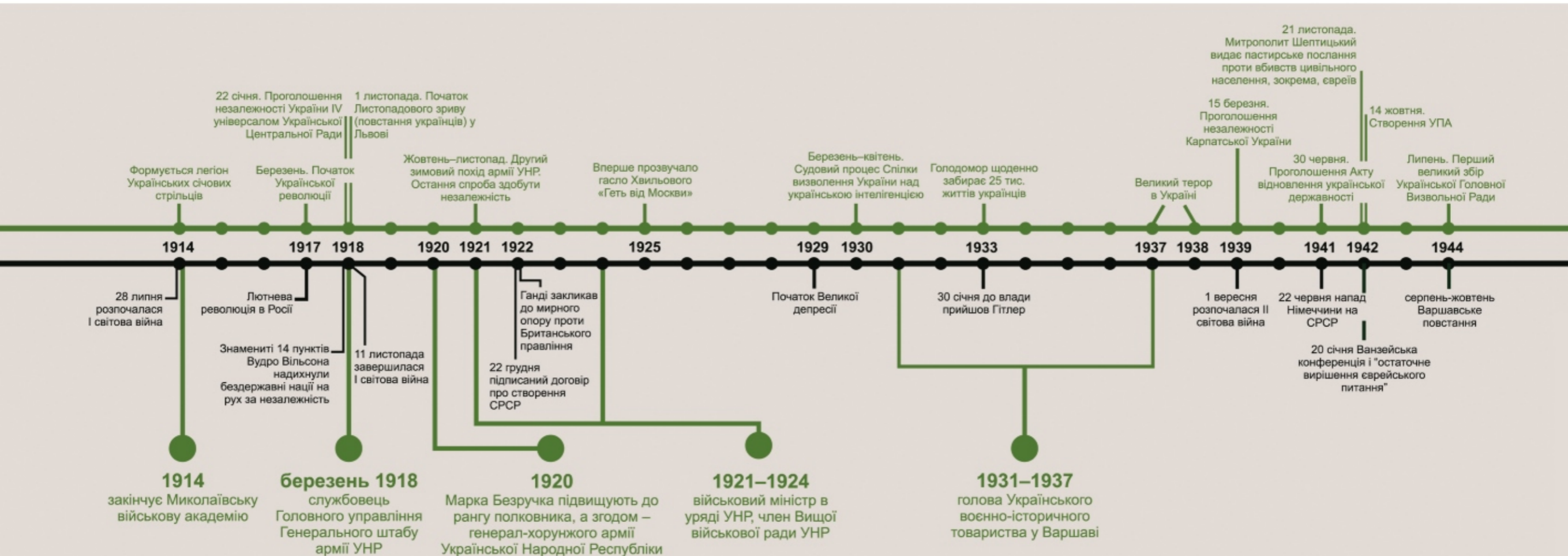
1883–1944

Кадровим військовим став у вишах та армії Російської імперії. Під час Української революції в 1917–1921 рр. долучився до визвольного руху. Талант полководця повною мірою проявив у 1920 році, коли українці спільно з поляками дали відсіч більшовикам. 6-та стрілецька дивізія під командуванням Безручка отримувє низку блискучих перемог в боях з червоними. Найбільшу славу їм приносить героїчна оборона Замостя.

Захисникам міста вдалося на два дні зупинити кінноту Семена Будьного. Відтак розпочався контрнаступ, який увійшов в історію як «диво над Віслою». «Українець, який врятував Варшаву від більшовизму» – так називають Марка Безручка історики. Поляки хотіли нагородити його найвищим орденом *Virtuti Militari*. Та генерал відмовився від нагороди зі словами: «Я воював за Україну, а не за Польщу».

«Це був скромний, поважний «воjak з крові й кости», добрий психолог, знаменитий тактик, приязно ввічливий супроти кожного, турботливий за вояцтво. Щирий, «непідфарбований обставинами» визнавець незалежності України».

Зі спогадів сотника Дмитра Герчанівського



ЛЮДИ СВОБОДИ



Полковник Марко Безручко та Головний отаман Симон Петлюра приймають парад українських військ в Києві. Травень 1920 р.



Головний отаман військ УНР Симон Петлюра та військовий міністр Володимир Сальський оглядають частину 6-ї Січової стрілецької дивізії під час вручення цієї частини бойового прапора. 21 квітня 1920 р.

Олена Степанів



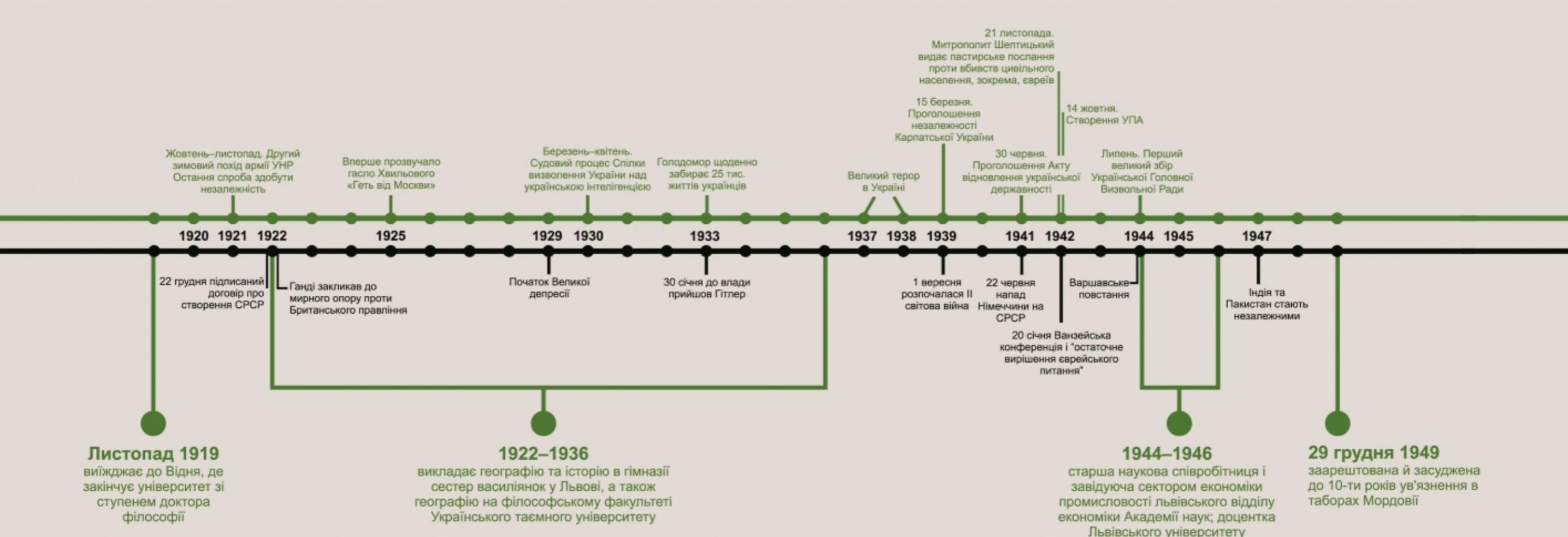
1892–1963

У 22 роки ця дівчина вже стала живою легендою в Галичині. Із початком I світової війни вона добровільно записалася до легіону Українських січових стрільців. Як хорунжа та командирка стрілецької чоти УСС бере участь у запеклих боях із росіянами. У бою під Лісовичами потрапляє в полон, і її вивозять до Ташкенту. Драматична історія жінки-військовополоненої набуває розголосу. За перипетіями ув'язнення стежили не тільки українці-галичани, для яких вона стала національною героїнею, а й західноєвропейська преса.

Повернення із заслання через Фінляндію, Швецію, Німеччину до Галичини вітали численні делегації жіночих рухів цих країн. Згодом Олена Степанів візьме участь в організації Листопадового зриву 1918-го. Потім аж до арешту та заслання у табори Мордовії присвятить себе викладанню та науковій роботі. А ще вона подарує Україні чудового сина – відомого історика Ярослава Дашкевича.

«Величаєте мене героїнею і тому ніяко мені. Не сповнила я досі нічого героїського. Я сповняю лише обов'язок свій... Я з любові до України взяла кріс та пішла у поле фізичною силою бити ворога. От і все».

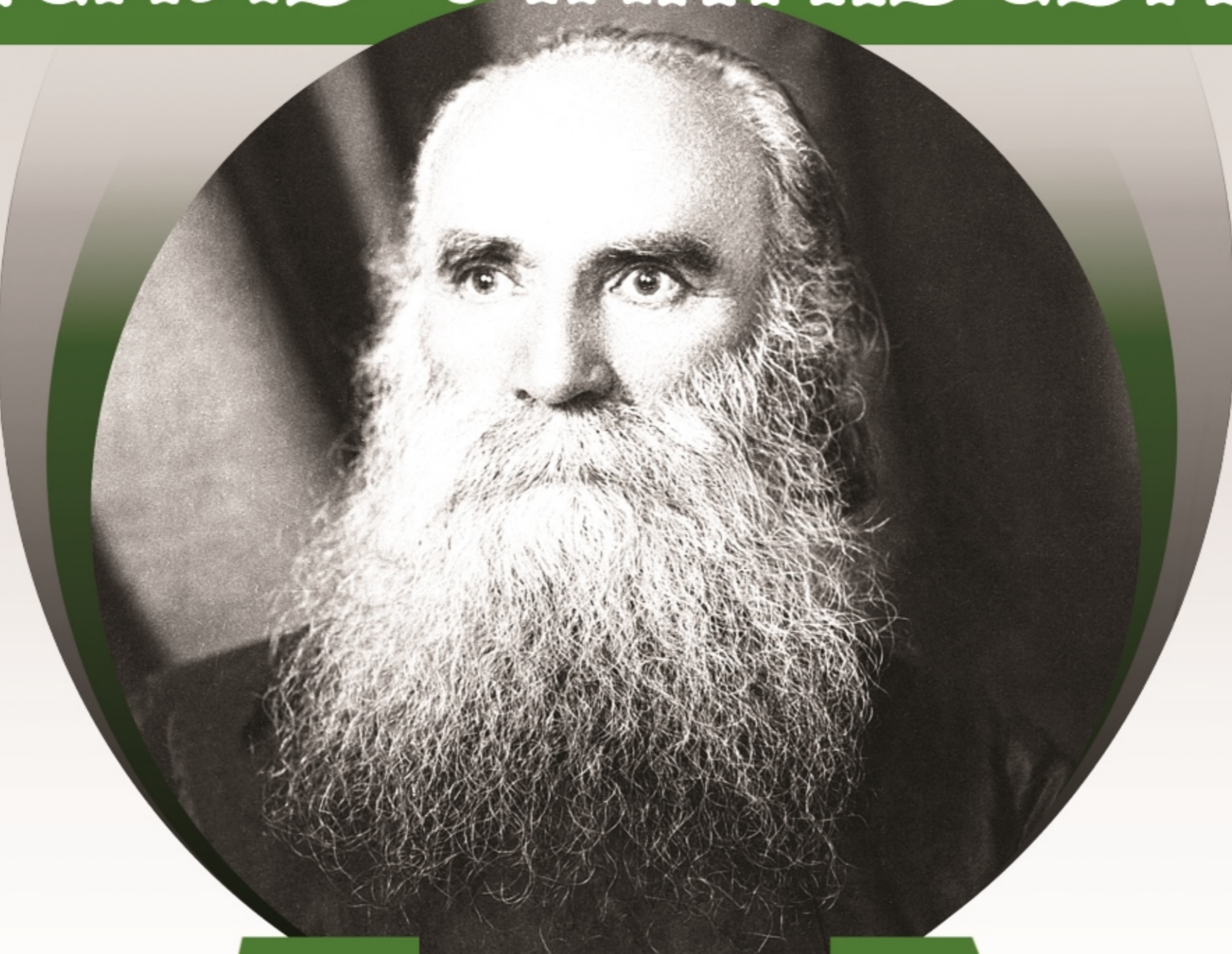
Олена Степанів



ЛЮДИ СВОБОДИ



Василь Липківський

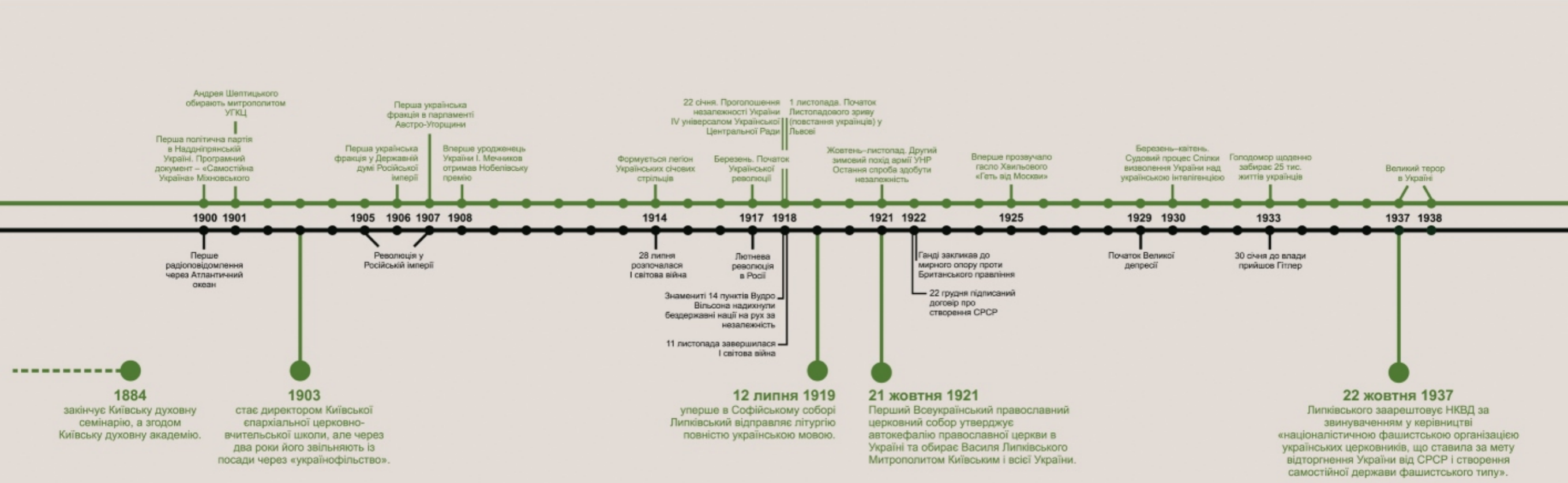


1864–1937

«Апостол релігійно-національного відродження» – так називав його Агатангел Кримський. Сам Липківський вважав духовне відродження основою відродження національного. Тому присвятив життя боротьбі за автокефалію – самостійність православної церкви в Україні. Українська Автокефальна Православна Церква постала завдяки його зусиллям у 1921 році. Втім ненадовго. Радянська репресивна машина поглинула її через 6 років, а митрополита Липківського – у 1937-му.

«Щоб відродити нашу Церкву, щоб вдихнути в неї душу живу, ми мусямо вискочити з-під московської церковної влади».

Василь Липківський



ЛЮДИ СВОБОДИ



Митрополит Київський і всієї України відродженої у 1921 році Української Автокефальної Православної Церкви Василь Липківський.



Митрополит Василь Липківський із дружиною Параскою Олександрівною (праворуч) і сестрою. Перша половина 1930-х р.



Митрополит Василь Липківський (у центрі) зі священнослужителями та мирянами Української Автокефальної Православної церкви під стінами Софійського собору. Київ. 1923 р.

Лесь Курбас



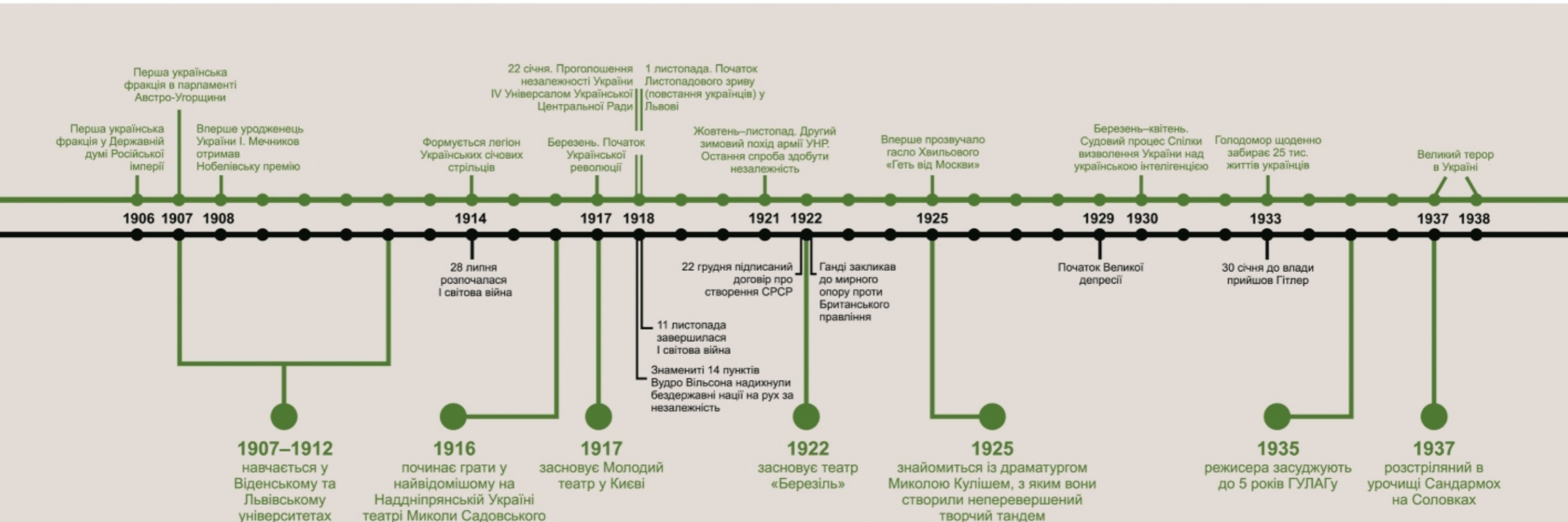
1887–1937

Театральний режисер-реформатор, він зумів вийти за межі форматів, усталених у 1920 роках в українському театрі й культурі в цілому. Метою було повернення «до Європи і до самих себе». Для цього закликав відкинути російські культурні стилі, критично оцінити звичні штампи, подолати обмеження свободи самовираження й не боятися виходити до світу.

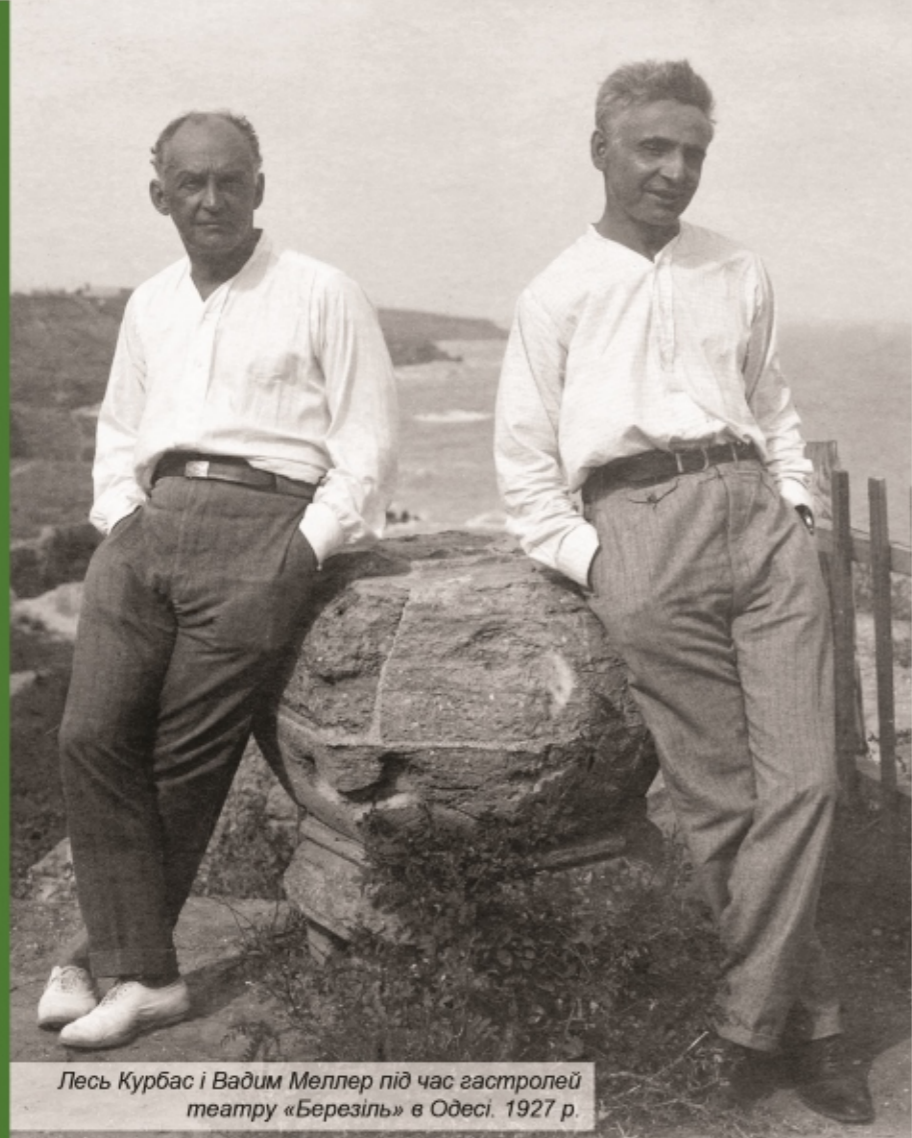
Цей рух до оновлення культури насильно припинили 1937-го – за допомогою револьверів Нагана у Сандармосі. Курбаса та співзвучне йому покоління українських митців нарекли «розстріляним відродженням». Завдання так влучно сформульовані Курбасом все ще залишаються невиконаними і напрочуд актуальними.

«Мрія Курбасова полягала у створенні українського театру як театру якості, кругозору, європейського охоплення, ба навіть світового. Він хотів повнотою й без сліду знищити інстинкт національної меншості».

Валерій Інкіжинов



ЛЮДИ СВОБОДИ



Лесь Курбас і Вадим Меллер під час гастролей театру «Березіль» в Одесі, 1927 р.



Лесь Курбас, Валентина Чистякова, Фавст Попатинський серед студіїв театру «Березіль», 1922 р.



Актори театру «Березіль», що готували п'єсу «Маклена Грасса», М. Куліша на гастроліях у Грузії, 1933 р.

Олена Теліга

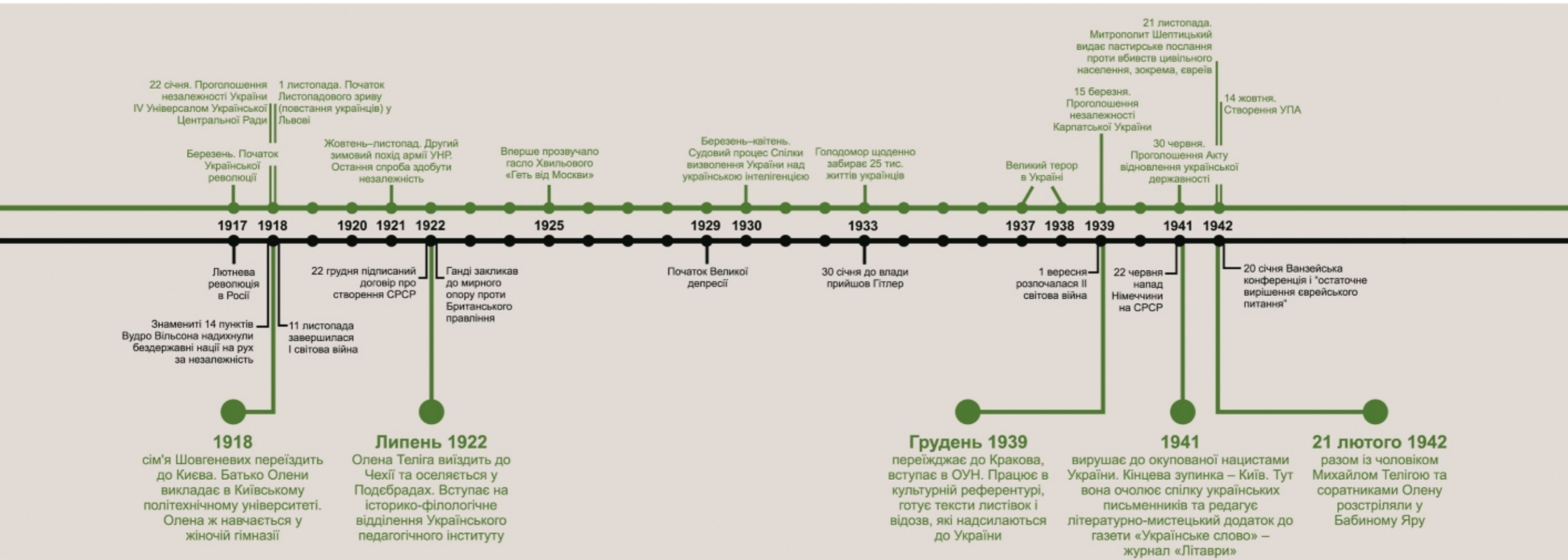


1906–1942

Українська поетеса народилася під Москвою. Росла в російському середовищі. Активність в Організації українських націоналістів, приїзд в окуповану нацистами Україну, перебування у застінках гестапо і навіть смерть від нацистської кулі були наслідками життєвого вибору – віднайдення себе як українки. Олена Теліга присвятила боротьбі за Україну своє життя. Її безвідмовно зречено стало слово.

«Коли ми, поети, пишемо про відвагу, твердість, шляхетність посвяти й цими творами запалюємо та шлемо на небезпеки інших, то як можемо ми самі цього не робити?... Коли я загину, то знатиму й іншим покажу, що жила так, як хотіла й як повинна була жити, коли ж сидітиму в безпечній заплілі – це вже буде зрада мене самої!».

Олена Теліга



ЛЮДИ СВОБОДИ



Олена Теліга з чоловіком під час мешкання в польському селі Желязна Жондова. 1932–1933 рр.



Олена і Михайло Теліги. Варшава, початок 1930-х.



З товаришами перед походом в Україну. Зліва 1-й ряд: Орест Оршанський-Чемеринський, Олена Теліга, Улас Самчук. 2-й ряд: Михайло Михалевич, Омелян Коваль, Юрій Русов. Львів, літо 1941 р.

Юрій Шевельов



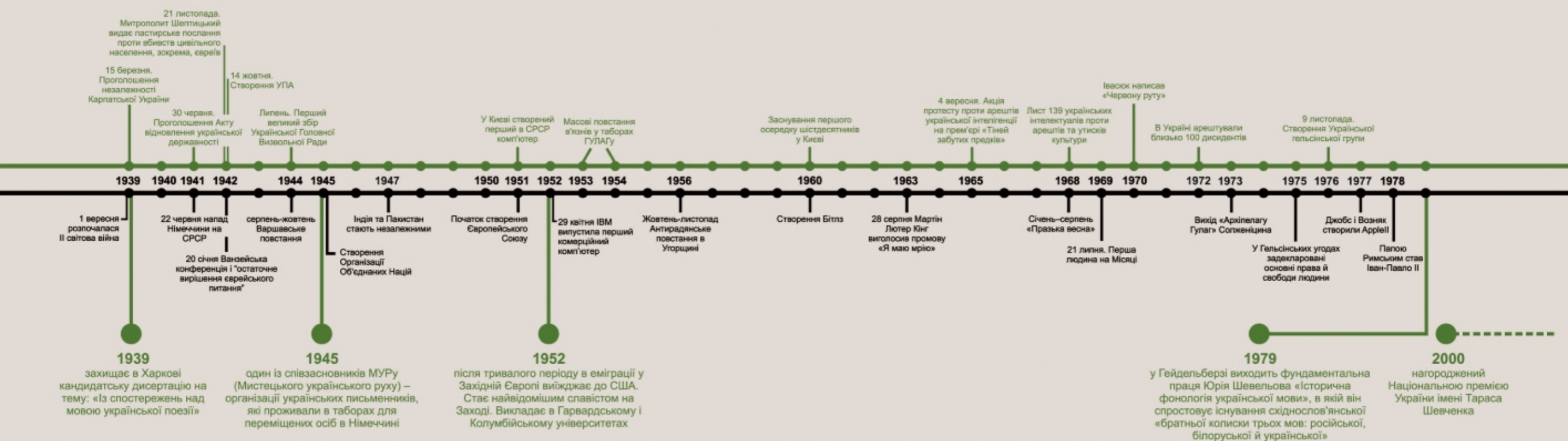
1908–2002

Німець за походженням, американець за паспортом, всесвітньовідомий український славіст Юрій Шевельов все своє життя відстоював право української мови на незалежність від «великоросійської». Професор Гарвардського і Колумбійського університетів, автор близько 900 праць, які видавалися українською, німецькою та англійською мовами, він вивів українську мову в коло світових наукових інтересів.

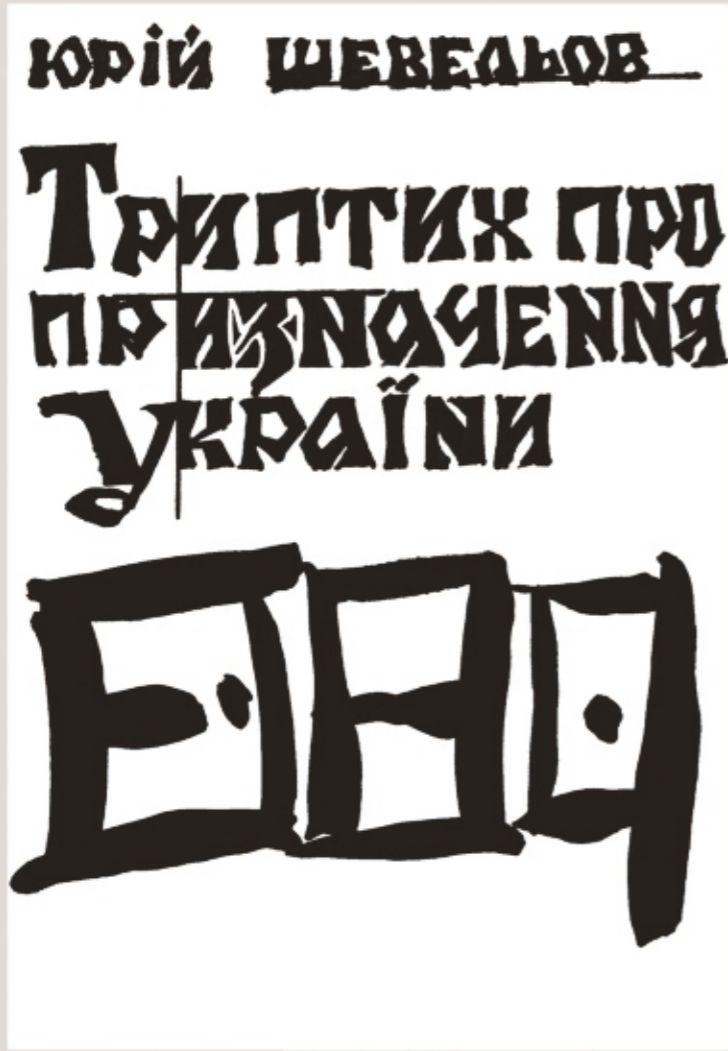
Перебуваючи в еміграції, ніколи не поривав зв'язку з Україною і брав активну участь у житті української діаспори. Шевельов був президентом Української Вільної Академії Наук в Нью-Йорку, одним із фундаторів Мистецького Українського Руху, товариства «Друзі Харкова» та об'єднання українських письменників «Слово»; редактором журналів «Арка» та «Сучасність».

«Шлях до майбутнього лежить через уміння мислити й розуміти, не через начотництво, сліпу віру і завжди обмежений фанатизм».

Юрій Шевельов



ЛЮДИ СВОБОДИ



Книга Юрія Шевельова «Триптих про призначення України».



Оксана Забужко і Юрій Шевельов. Київ, 1995 р.



Творці МУРУ (Мистецького українського руху). Сидять: Євген Маланюк, Юрій Шевельов; стоять: Василь Барка, Улас Самчук, Ігор Костецький. Аугсбург, Німеччина, 1946 р.

Марія Савчин



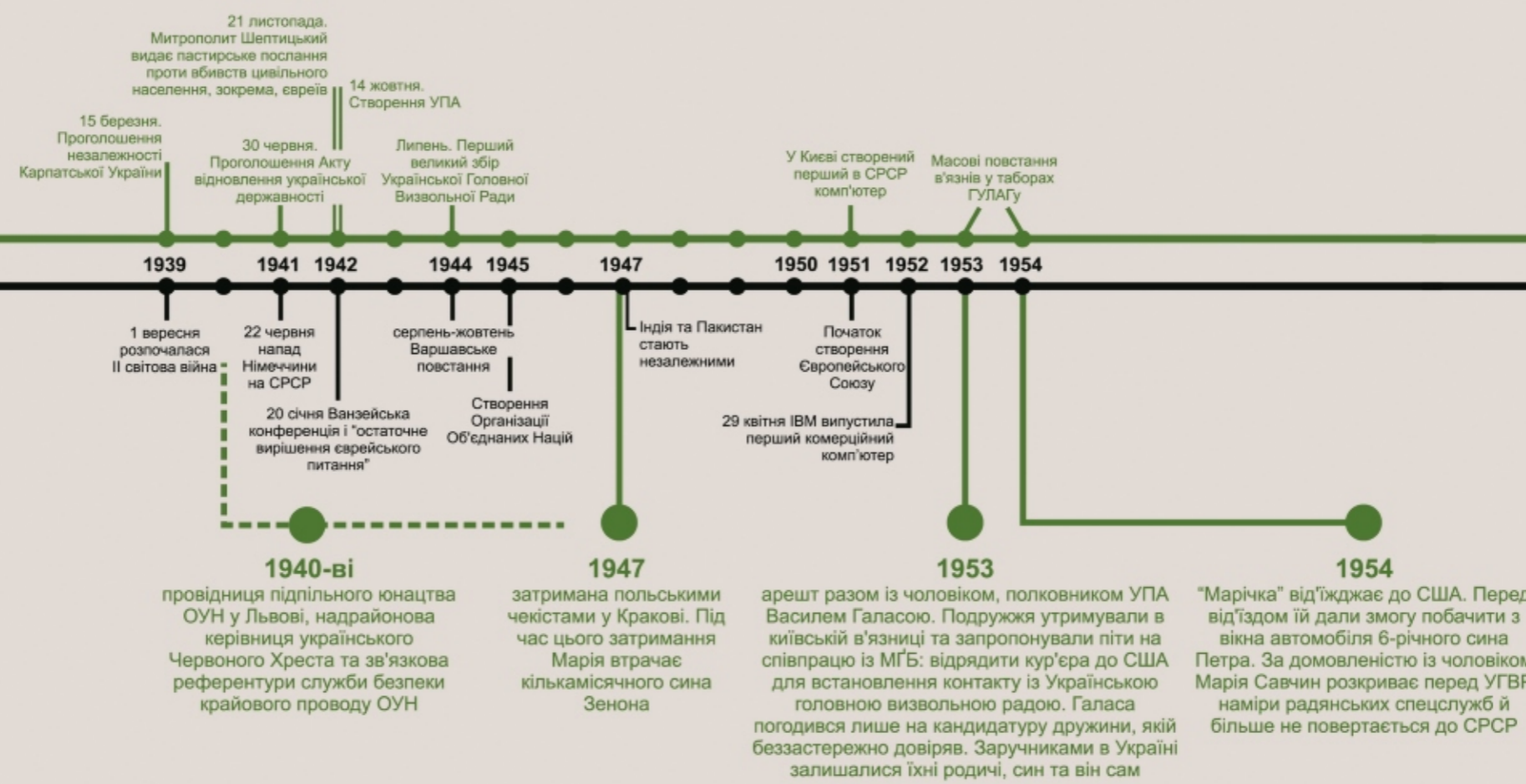
1925–2013

Присвятила життя боротьбі за свободу народу. Більше дев'яти років пробула в підпіллі. Життя в кривкаж та сутички з ворогом, втрата рідних і близьких, арешти і торттури не притупили її чуйності. Вона була одним із останніх борців і свідків збройної боротьби за незалежність.

Вирвавшись із радянської в'язниці в емоційних тетуарах «Тисяча доріг» "Марічка" розповіла світові про зв'язку і життя у підпіллі, про ціну, яку за волю України сплатила сама і тисячі її побратимів.

«Було одне задумане діло, яке тримало мене при житті. Цей задум я виношувала в серці крізь увесь маршрут, він вів мене на Захід провідною зорею. Я почувала, що доля недаремне привела мене, останнього живого свідка, у вільний світ. Вона наклала на мене великий обов'язок – зберегти пам'ять про нашу визвольну боротьбу, особливо її кінцевий період».

Марія Савчин



ЛЮДИ СВОБОДИ

Василь Галаса («Орлан»), провідний член ОУН, полковник УПА, чоловік Марії Савчин («Марічки»).



Марія Савчин в ув'язненні. Фото з кримінальної справи

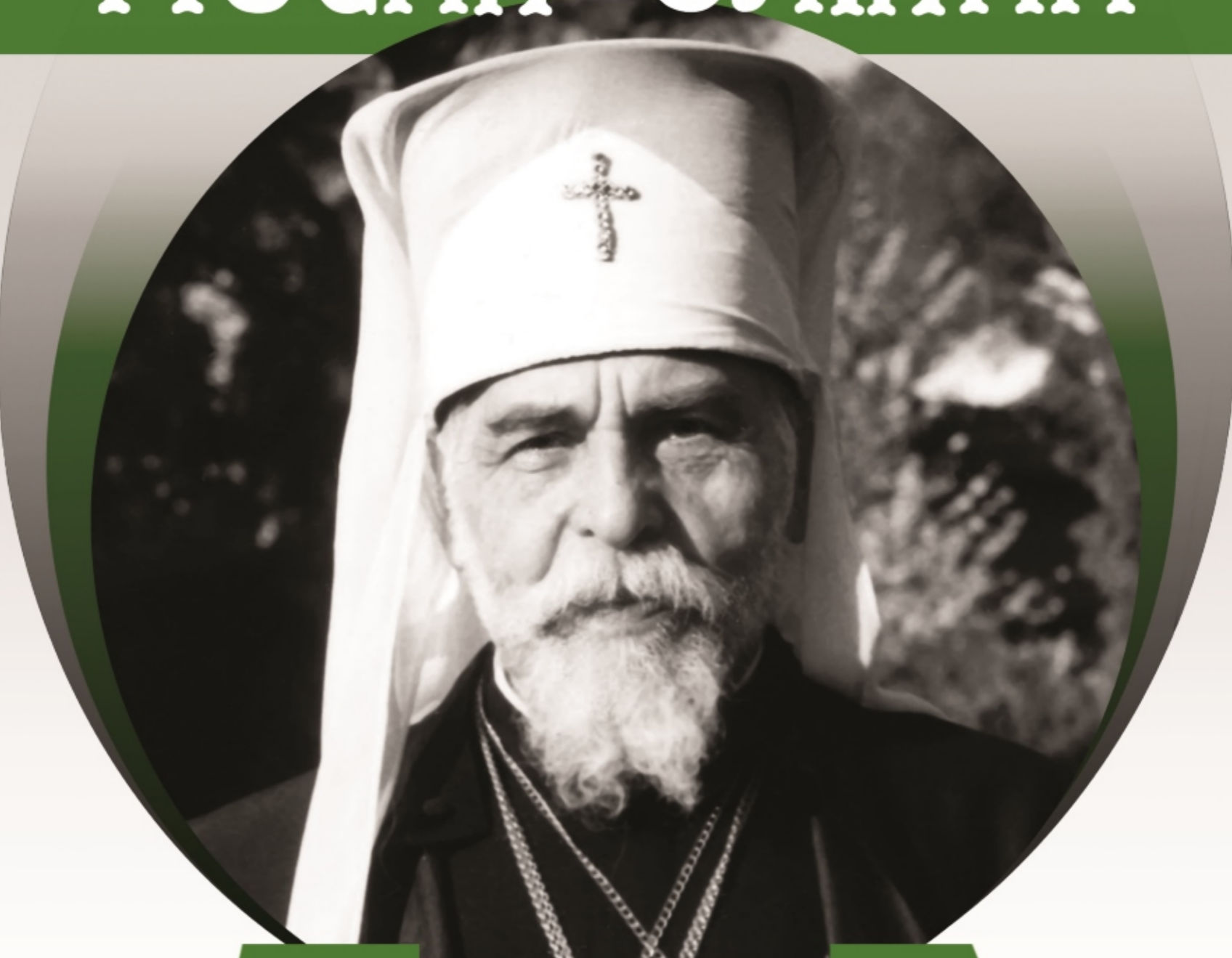


Постій у Карпатах. «Марічка» зашиває воjakам одяг. Осінь 1947 р.



Сотня Володимира Щигельського «Бурлаки».

Йосип Сліпий

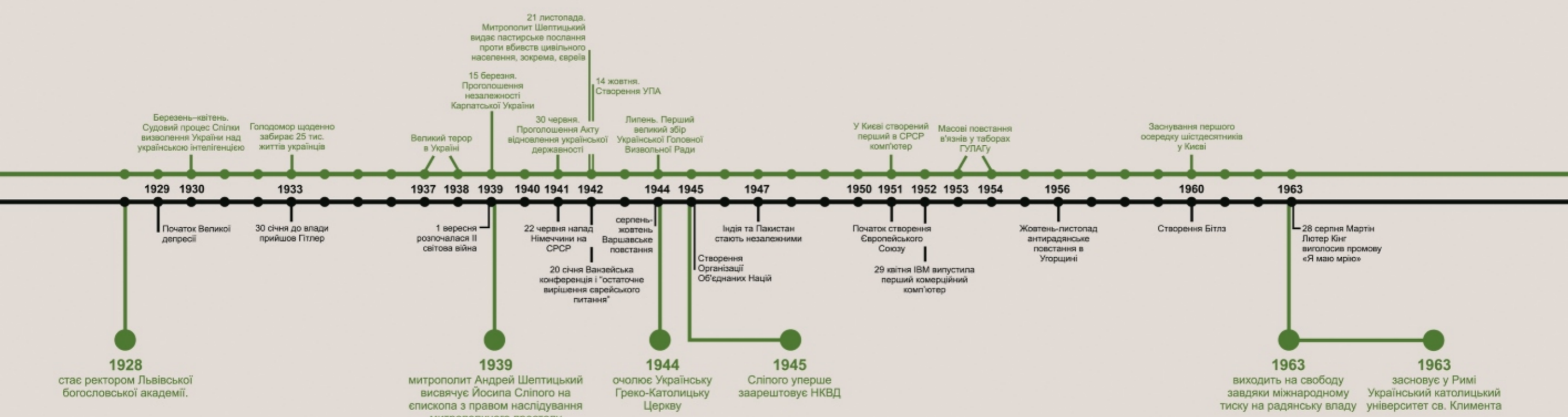


1893–1984

Очолив Українську Греко-Католицьку Церкву в час, коли її намагалася знищити радянська тоталітарна машина. На долю митрополита випало 10 років концтаборів. Але й там він залишався із вірянками та не покинув піклуватися про довірену йому Церкву. За звільнення митрополита клопотали американський президент Джон Кеннеді і Святіший Отець Іван XXIII. Коли врешті опинився на Заході на волі, він продовжив боротьбу за права переслідуваної Церкви та єднав українські громади в різних країнах світу.

«Без жодного захисту перед морозом, що доходив до сорока градусів нижче нуля, одягнений у лахміття, з ногами, обвитими деревною корою, що прив'язана була до колін і кісток шматтям. А проте завжди погідний, повний розуміння для всіх, благородний навіть у стосунках з наглядачами і таборовими шпигунами».

Франц Гробауер



ЛЮДИ СВОБОДИ



Папа Іван Павло II та митрополит Йосиф, зустріч у Римі в 1978 р.



Митрополит Йосип Сліпий у момент другого арешту, 1953 р.



Йосип Сліпий (попереду) та митрополит Андрій Шептицький (у візочку).

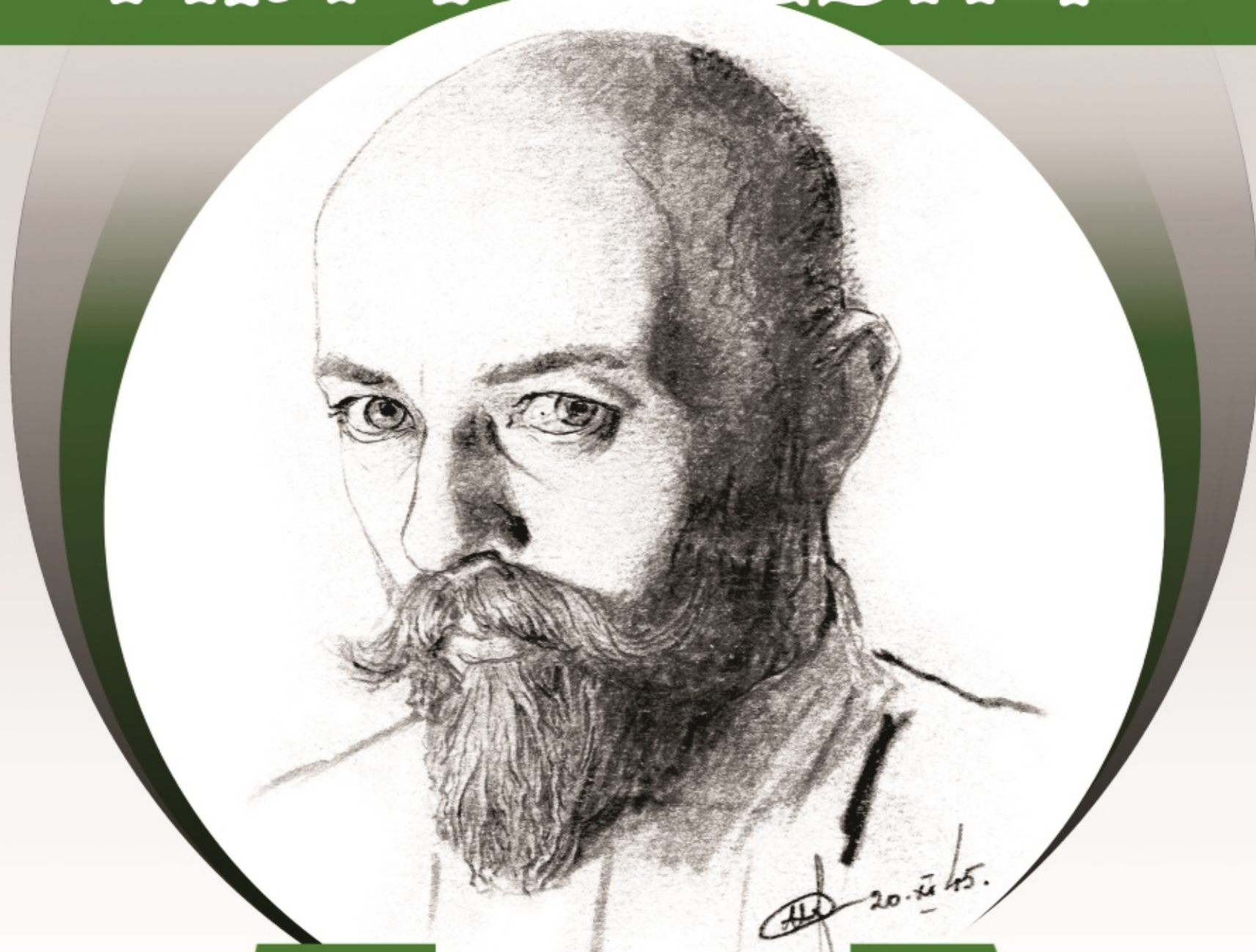


На засланні, 1963 р.



Митрополит Андрій Шептицький (у центрі) та ректор Львівської Богословської академії Йосип Сліпий у Львівській Богословській академії, Львів, 1930 рр.

Ніл Хасевич



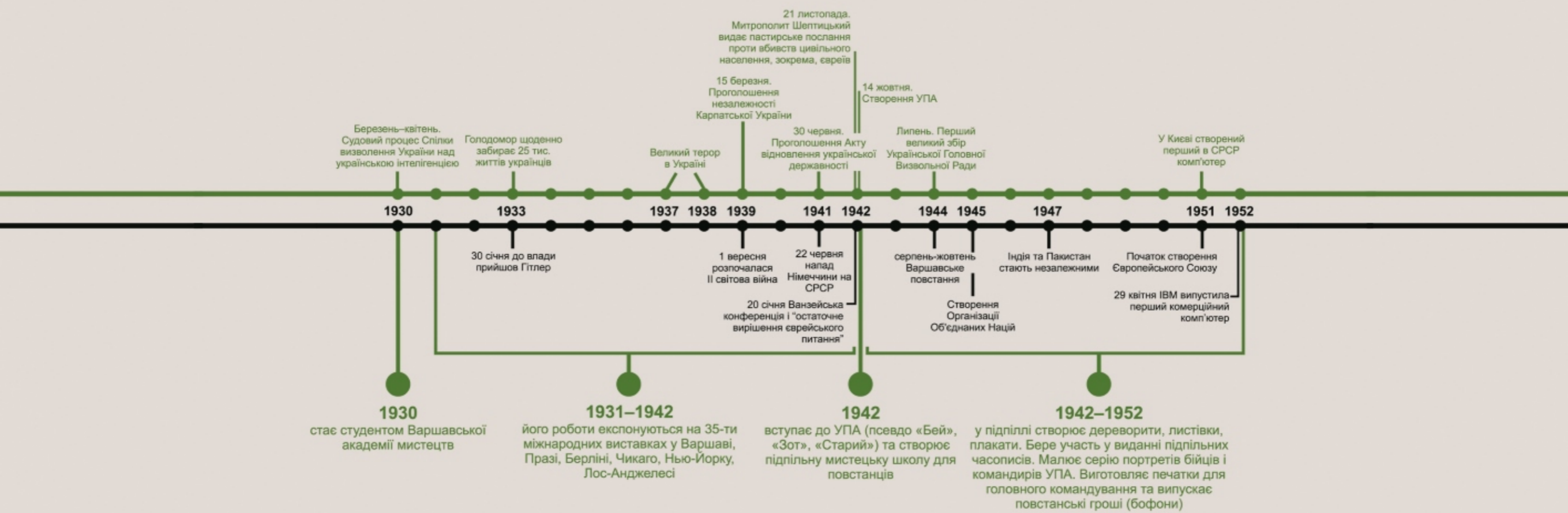
1905–1952

Художник-графік, який замість всевітнього визнання обрав шлях митця-повстанця. Підтримував боротьбу Української повстанської армії з радянською владою своїм талантом і життям. Його графіка стала ефективною зброєю в руках підпілля.

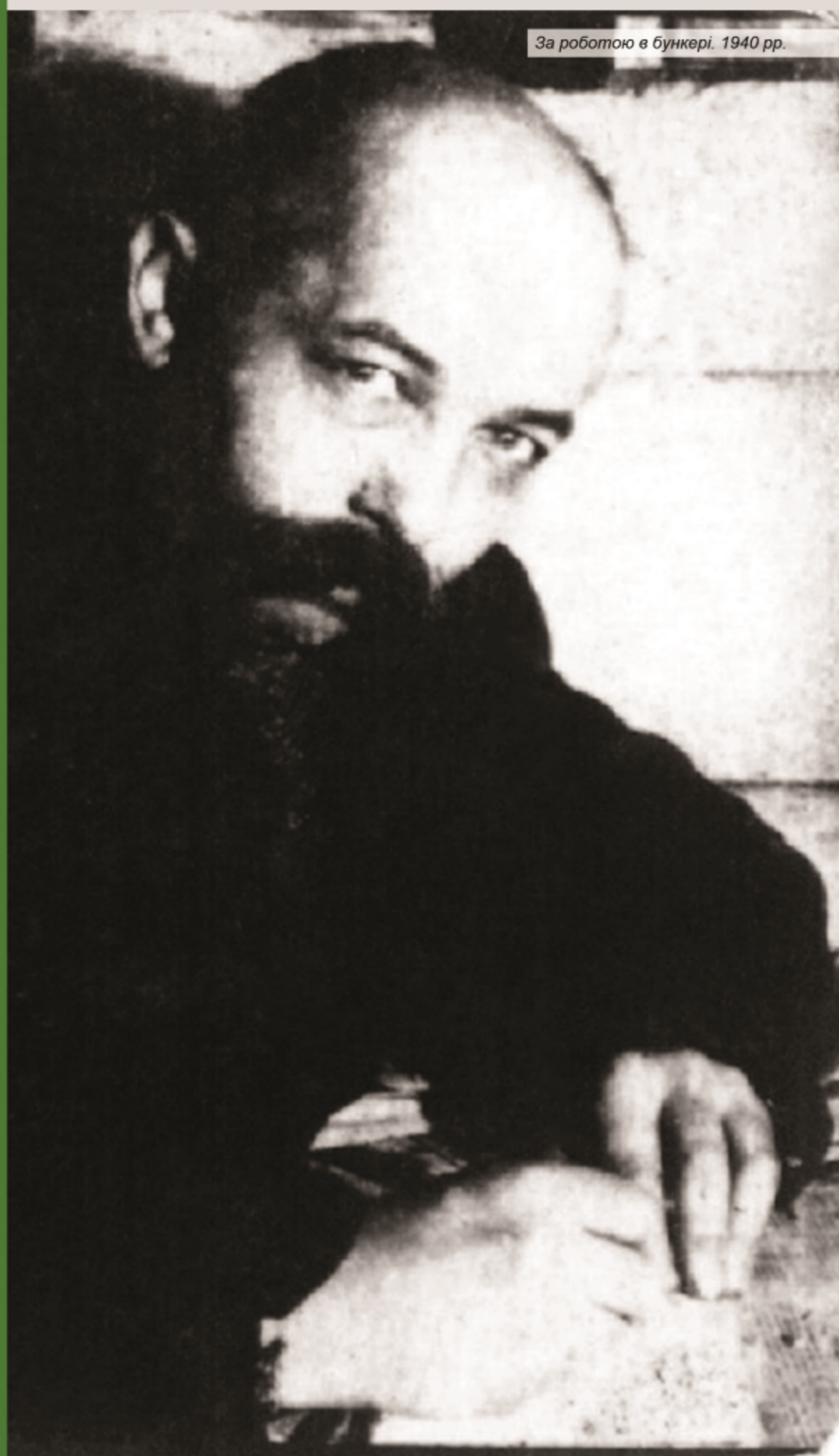
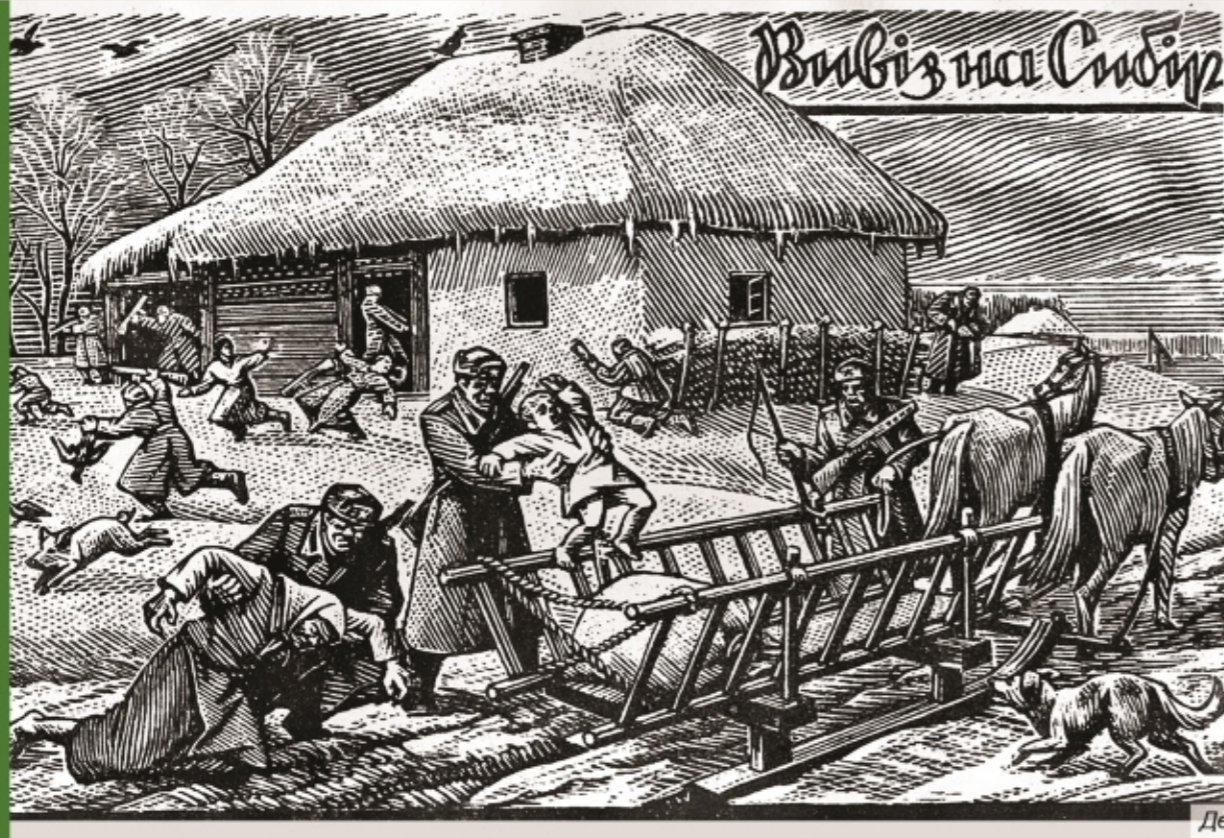
Дереворити, створені Нілом Хасевичем у кривіваж й віддруковані у підпільних типографіях, творили графічний стиль УПА. Копії гравюр розповсюджувалися навіть серед іноземних посольств та делегатів сесії Асамблеї ООН.

«Поки буде залишатися бодай одна краплина моєї крові, я буду битися з ворогами свого народу. Я не можу битися з ними зброєю, але я б'юся різцем і долотом. Я, каліка, б'юся у той час, коли багато сильних і здорових людей у світі навіть не вірять, що така боротьба взагалі можлива».

Ніл Хасевич



ЛЮДИ СВОБОДИ



За роботою в бункері. 1940 рр.



Дереворити Ніла Хасевича, виконані протягом 1940 рр.



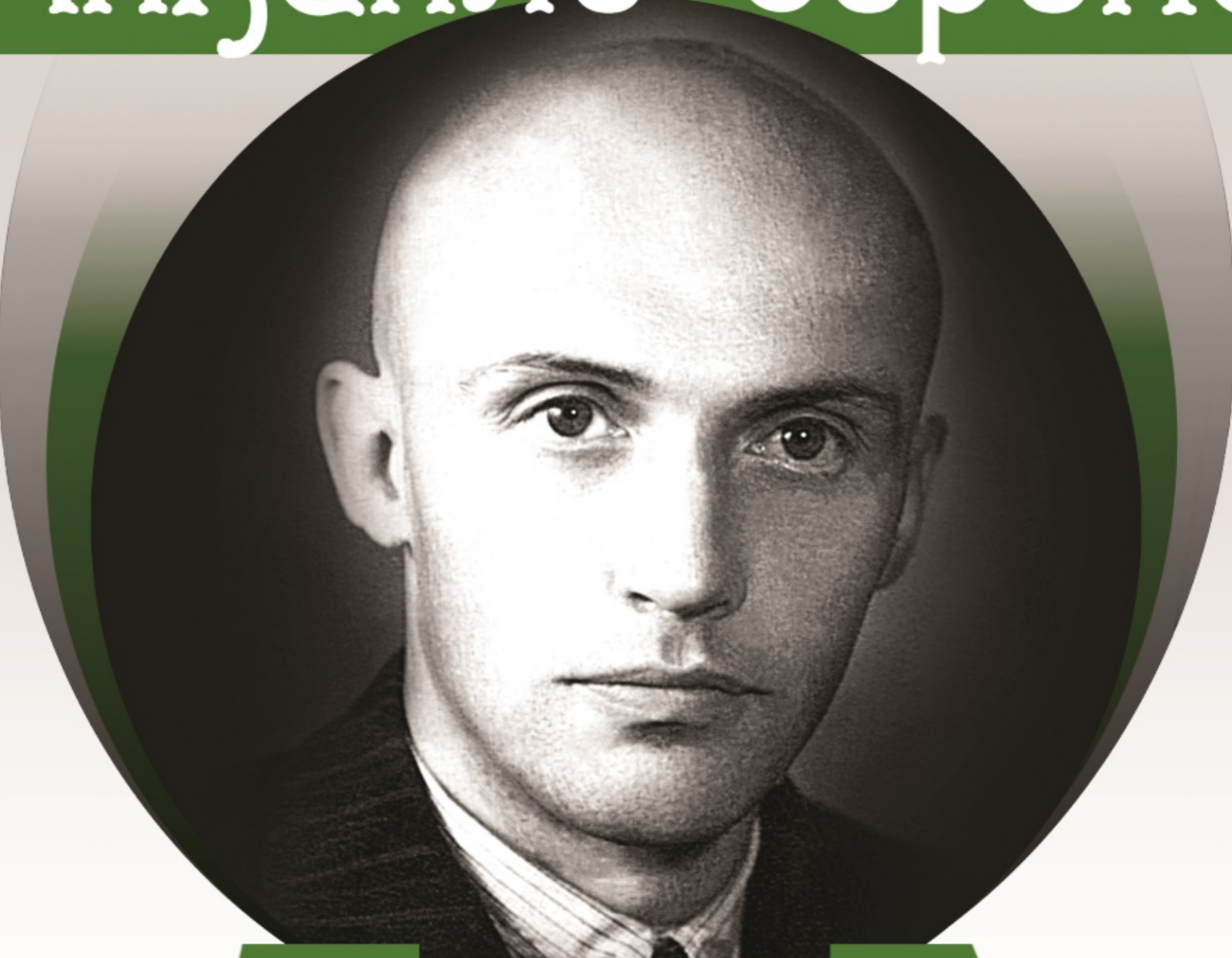
Нагороди УПА: Хрест Бойової Заслуги (вгорі) та Хрест Заслуги (внизу) розроблені Нілом Хасевичем



Під час навчання у Варшавській академії мистецтв. Члени мистецького гуртка «Спокій». Зліва направо: Петро Мешук, Ніл Хасевич, Борис Монкевич, Микола Щербак. Початок 1930 рр.



Михайло Сорока



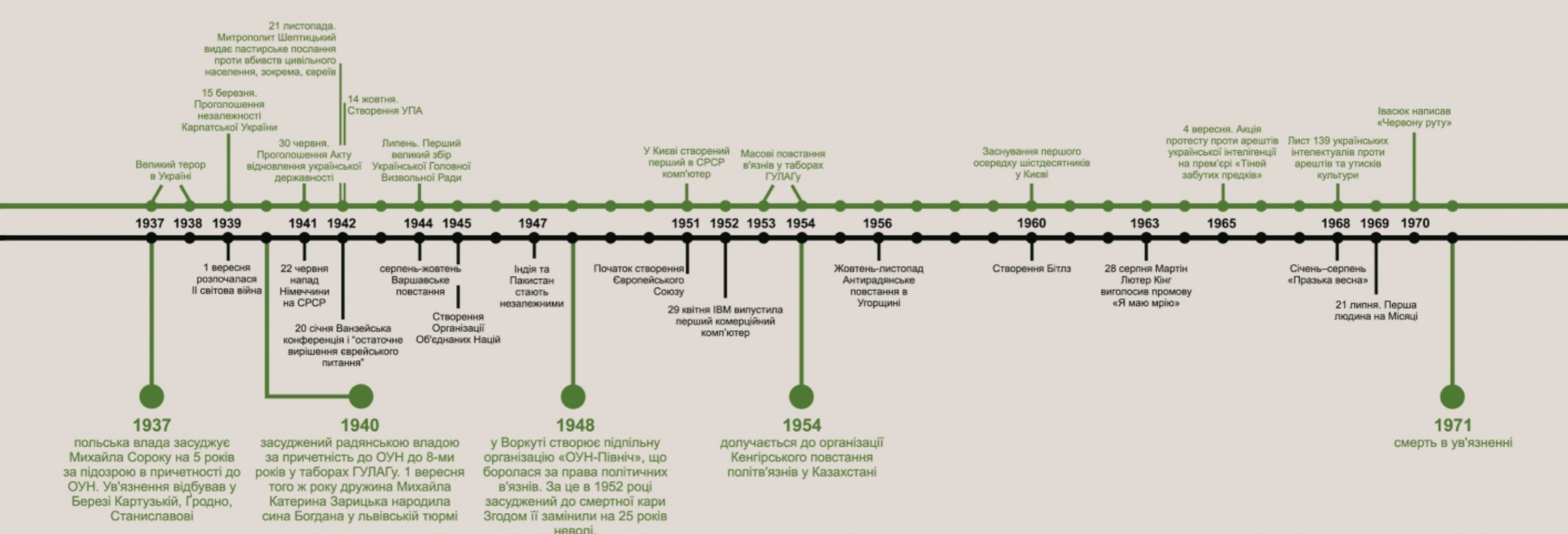
1911–1971

Патріарх політв'язнів – так його називали в радянських концтаборах. Із 60-ти років життя 34 він провів в неволі. Хоча після навчання у Празькій політехніці міг зробити кар'єру архітектора в Європі. Спершу його поневолити польська влада за те, що привозив до Західної України літературу, яка пропагувала незалежну Українську Державу. А радянська заслала до ГУЛАГу.

У найважчих умовах табірної системи Михайло знаходив для інших добре слово, ділився хлібом, підлітно організовував літературні вечори й релігійні свята, готував повстання. Помер в ув'язненні. Та в різних куточках світу його пам'ятають як людину волі, що перемогла тоталітарну систему.

«Якби світське суспільство наділяло своїх лицарів духу титулом святих, як це робить Церква, то серед жертв червоного людоловства першим, гідним цього звання я б назвав Михайла Сороку».

Святослав Караванський



ЛЮДИ СВОБОДИ



Михайло Сорока з сином. 1948 р.



Сидять – адвокат Володимир Горбований (адвокат Степана Бандери), генерал УНР Олександр Греків, Михайло Сорока, стоять – політв'язні-повстанці УПА Микола Круковський, Лука Павличин, Мордовія.

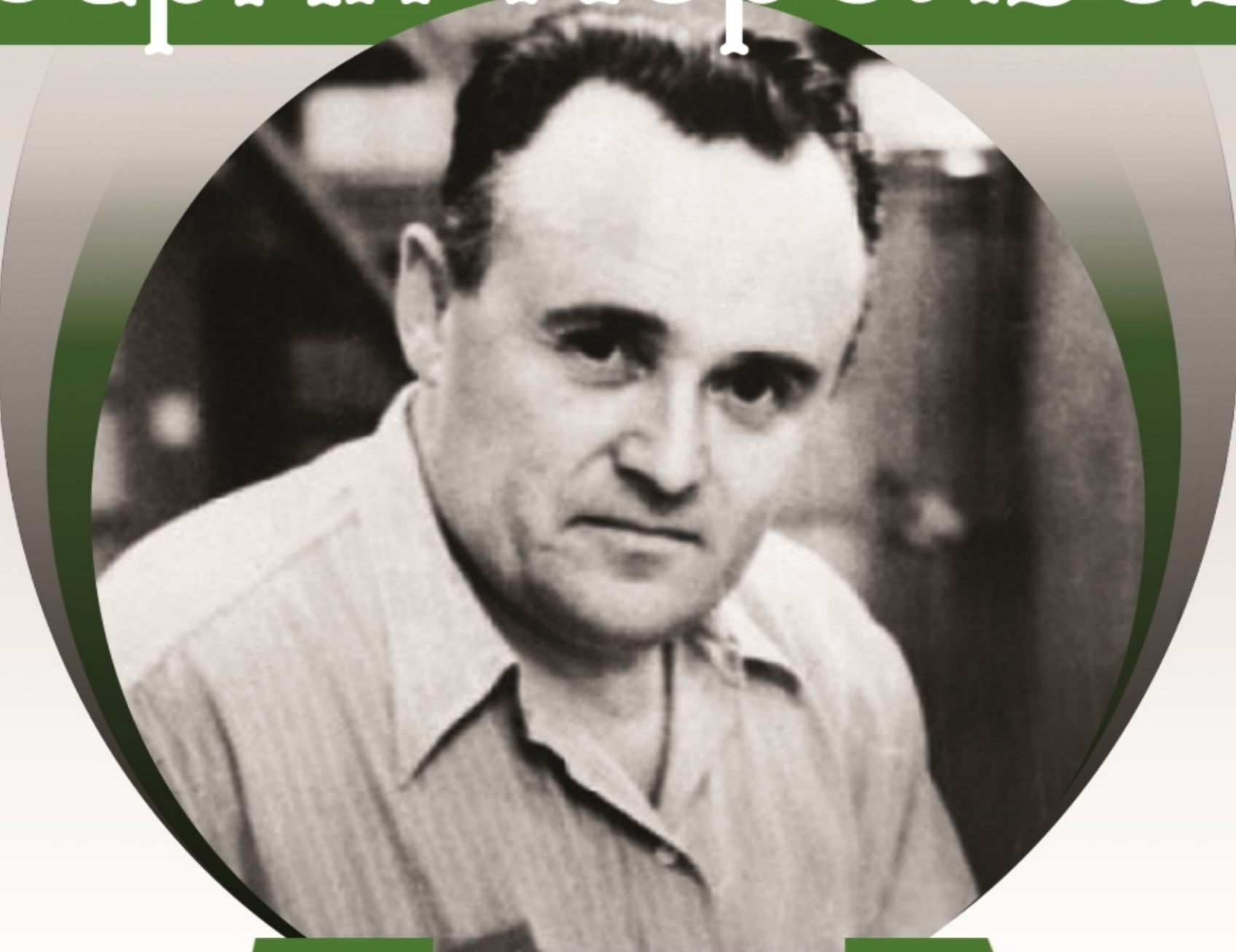


Михайло Сорока сидить четвертий зліва від центрального чоловіка.



Михайло Сорока сидить у другому ряду четвертий зліва, третій зліва перед ним – Володимир Горбований, адвокат Степана Бандери на Львівському процесі.

Сергій Корольов

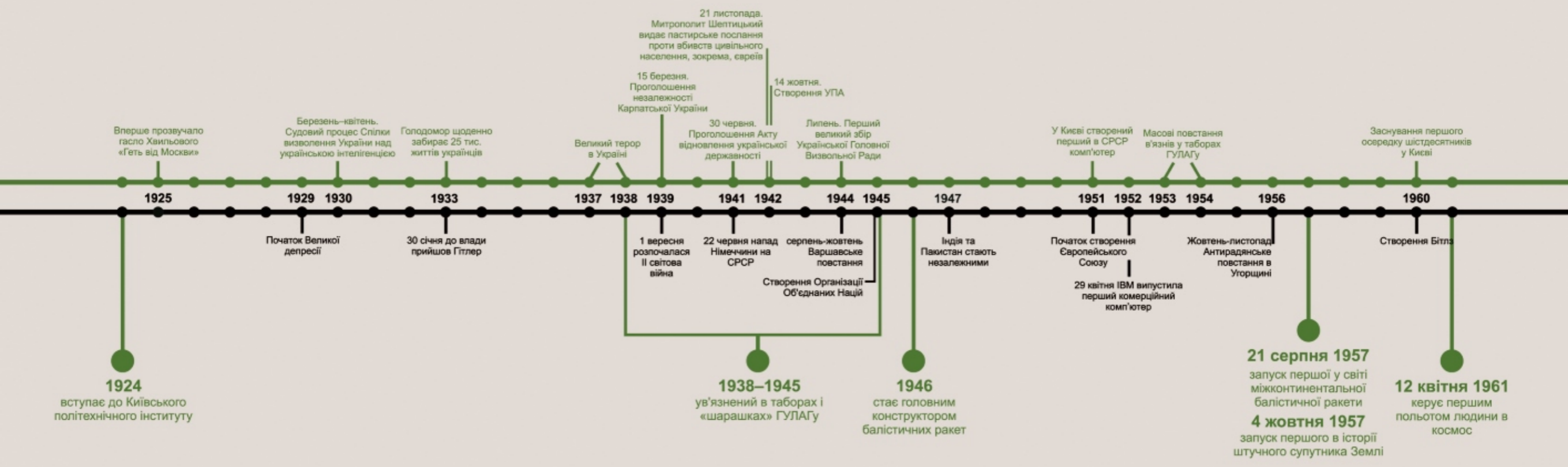


1907–1966

Український конструктор космічних кораблів у 31-річному віці заарештований НКВД за звинуваченням у шкідництві. Прожив випробування сталінського ГУЛАГу. Табірне пекло не вбило у нього прагнення до реалізації мрії життя – зробити космос досяжним. Режим не зламав його свободу думки. Корольов керував колективами, що зробили вирішальний внесок у підкорення космосу.

«Те, що здавалося нездійсненним протягом століть, що ще вчора було лише сміливою мрією, сьогодні стає реальним завданням, а завтра – звершенням. Немає перешкод людській думці!».

Сергій Корольов



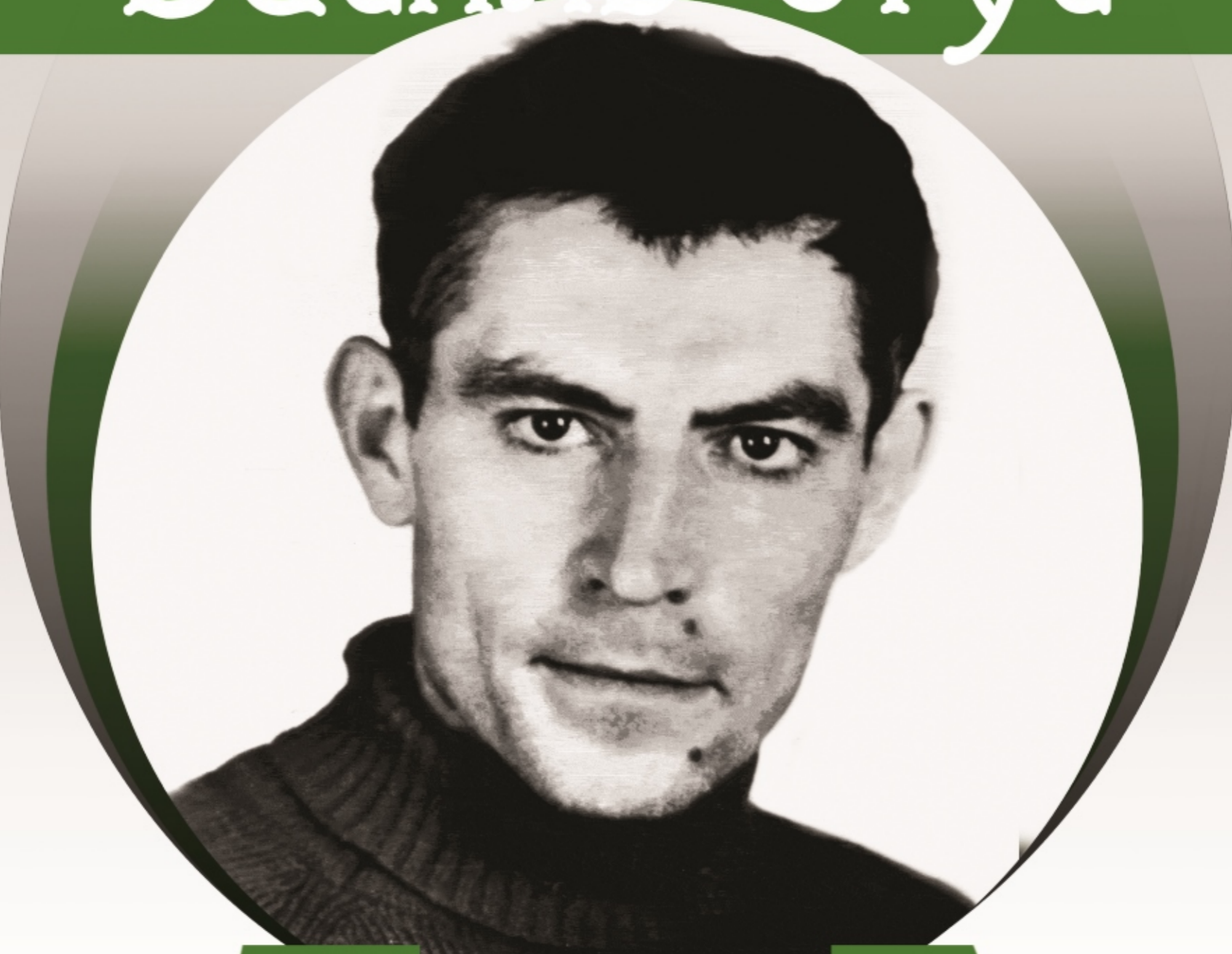
ЛЮДИ СВОБОДИ



Табірні кружка Сергія Корольова



Василь Стус



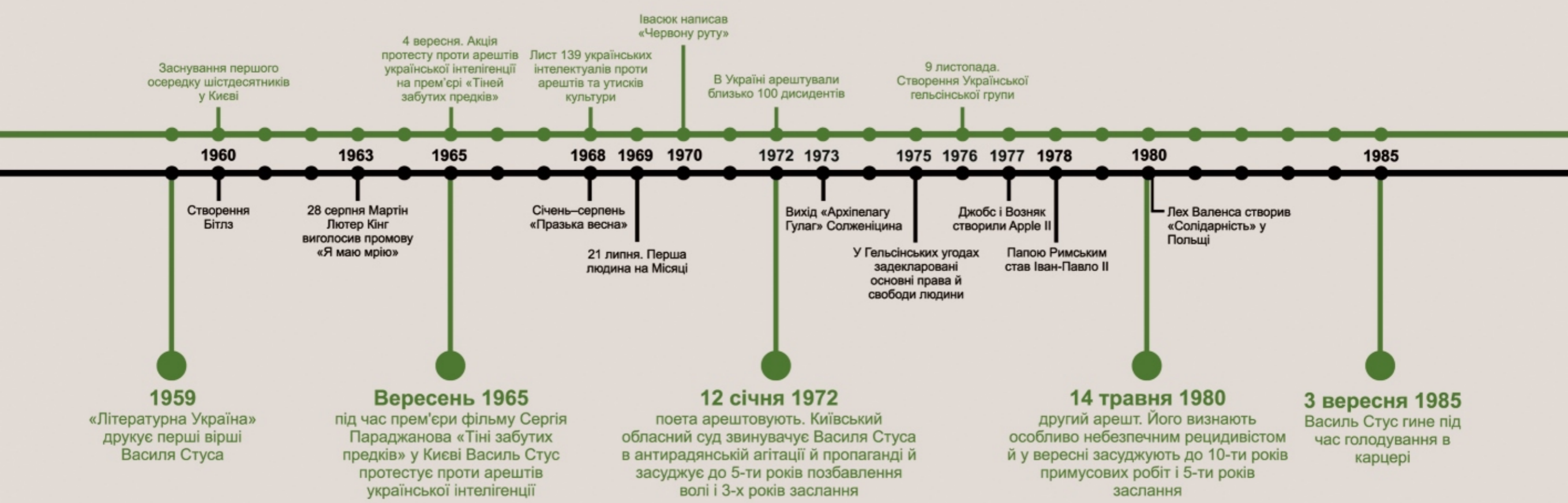
1938–1985

Поет рідкісного таланту, який обрав долю борця. Із 47-ми років життя 14 Василь Стус провів у слідчих ізоляторах, карцерах, камерах-одиночках, мордовських таборів, на Колимі, на каторжній роботі в шахті. Його позбавляли побачень з рідними, вилучали вірші, листи й рукописи, знущалися фізично й психічно.

«То був чоловік, який говорив і писав за будь-яких обставин ясно, як перед Богом, і платив за це життям», – писав про нього Євген Сверстюк. Тому значення Василя Стуса більше, ніж талановитого поета, публіциста, перекладача й літературознавця. Він був і залишається «голосом сумління у світі розхитаних і розмитих понять честі, правди, порядності».

«Поет повинен бути людиною. Такою, що, повна любові, долає природне почуття зненависті, звільнюється од неї, як од скверни. Поет – це людина. Насамперед. А людина – це насамперед добродій. Якби було краще жити, я б віршів не писав, а робив би коло землі...».

Василь Стус



ЛЮДИ СВОБОДИ



Петро Григоренко

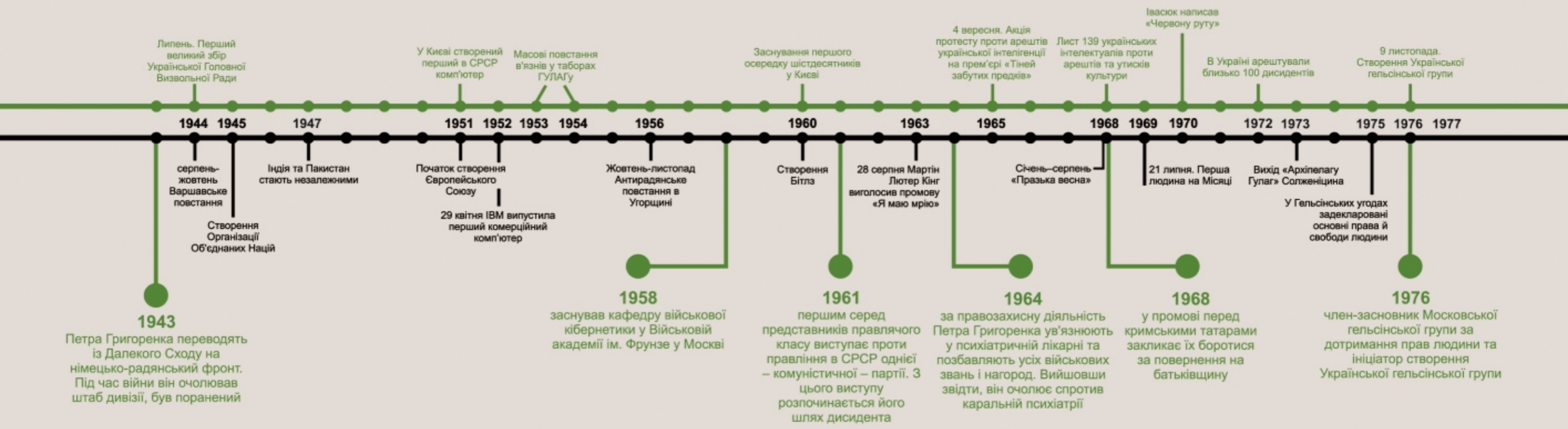


1907–1987

Радянський генерал, що став дисидентом. Ідейний комуніст, що став одним із найактивніших борців за права людини. Правозахисна діяльність коштувала йому чину, керівництва кафедрою, соціальних благ, врешті батьківщини. Петро Григоренко блискуче поєднав відстоювання прав людини в СРСР із боротьбою за національне визволення. Будучи українцем, став на захист усіх пригноблених національностей: євреїв, кримських татар, месхів, вірмен, німців Поволжя, чеченців. Безстрашність і почуття гідності Григоренка запалювали людей до протистояння тоталітарній системі.

«Мені важко було мовчки терпіти лицемірство правителів, але в той же час я розумів, що виступ буде коштувати мені усталеного способу життя, що цілком мене влаштовував... І тут з особливою силою охопила думка, що вже давно переслідувала мене: «Треба виступати. Не можна мовчати».

Петро Григоренко



ЛЮДИ СВОБОДИ



Алла Горська

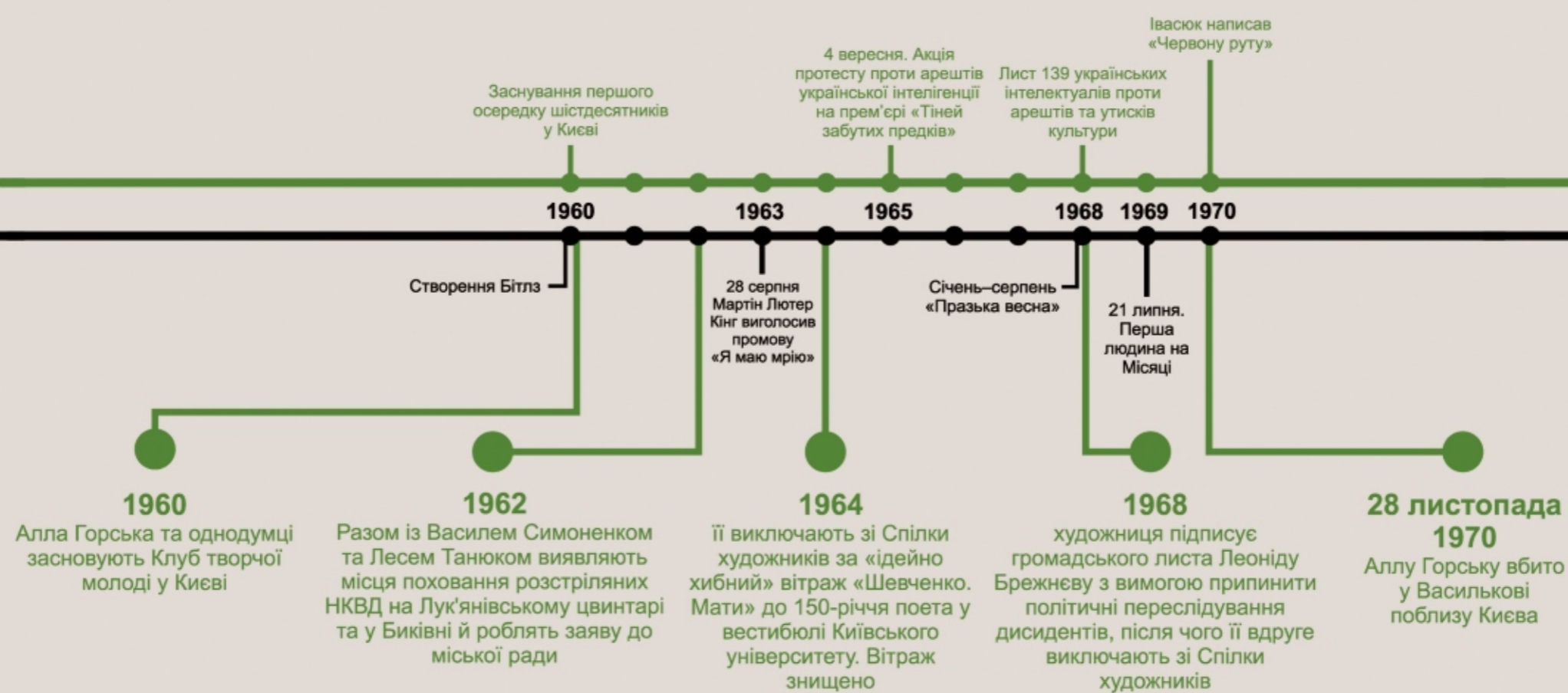


1929–1970

Її називали совістю українського шістдесятництва. Народилася у зросійщеній родині в Ялті, до 14 років жила у Ленінграді. Та обрала для себе Україну. У монументальному мистецтві Алла Горська втілювала традиції знищеної школи бойчукістів. Створювала вітражі, мозаїки, писала картини, була художником костюмів у театрі Леся Танюка. Горська відкрито говорила про злочини сталінізму, викривала незаконні арешти дисидентів. Листувалася з в'язнями концтаборів, допомагала їхнім родинам та розповсюджувала самвидав. Відмовилася співпрацювати з КГБ. Ціною за вибір і позицію стало її життя.

«Я працюю, щоб було мистецтво сучасне, українське, яке представляє свій народ. Народ незламний».

Алла Горська



ЛЮДИ СВОБОДИ



Катерина Білокур

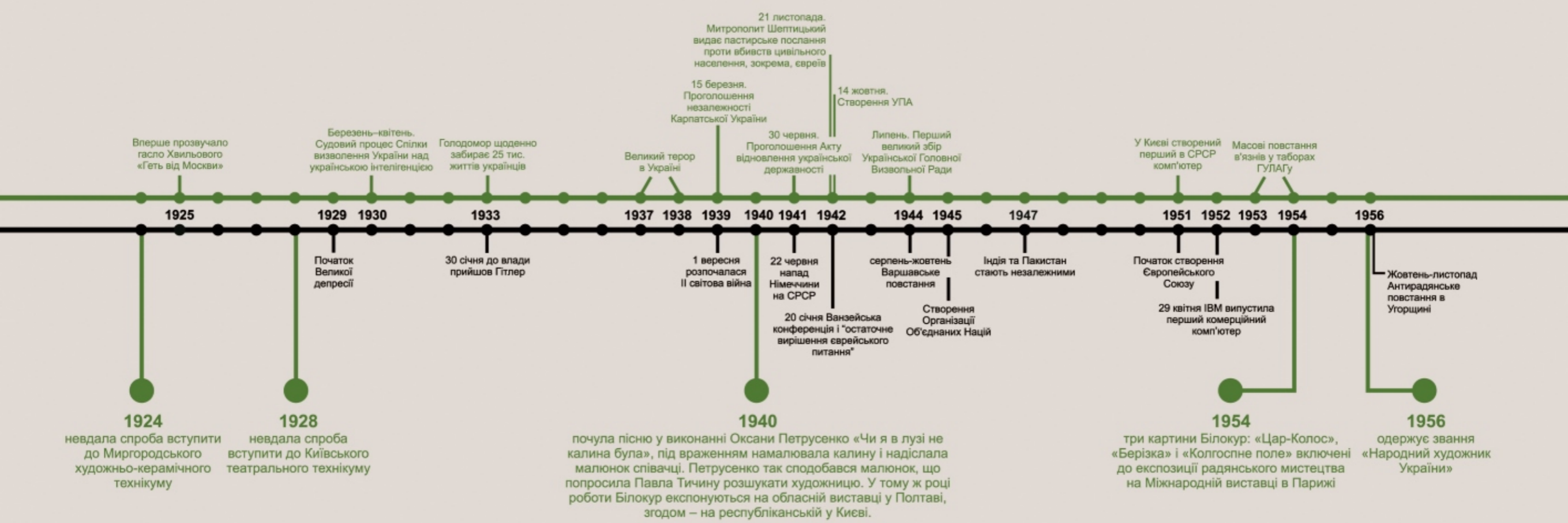


1900–1961

Сільська дівчина з Полтавщини. Самотужки опанувала буквар – до школи батьки не пустили. Попри категоричну батьківську заборону малювати, нерозуміння з боку односельчан та матеріальні труднощі, стала визнаною художницею. «Велика любов до святого (малювання)» та відчуття внутрішньої свободи допомогли їй створити на полотні світ неймовірної краси, чи радше відтворити доволішній, як вона його бачила.

«Якби ми мали художницю такого рівня майстерності, то змусили б заговорити про неї цілий світ».

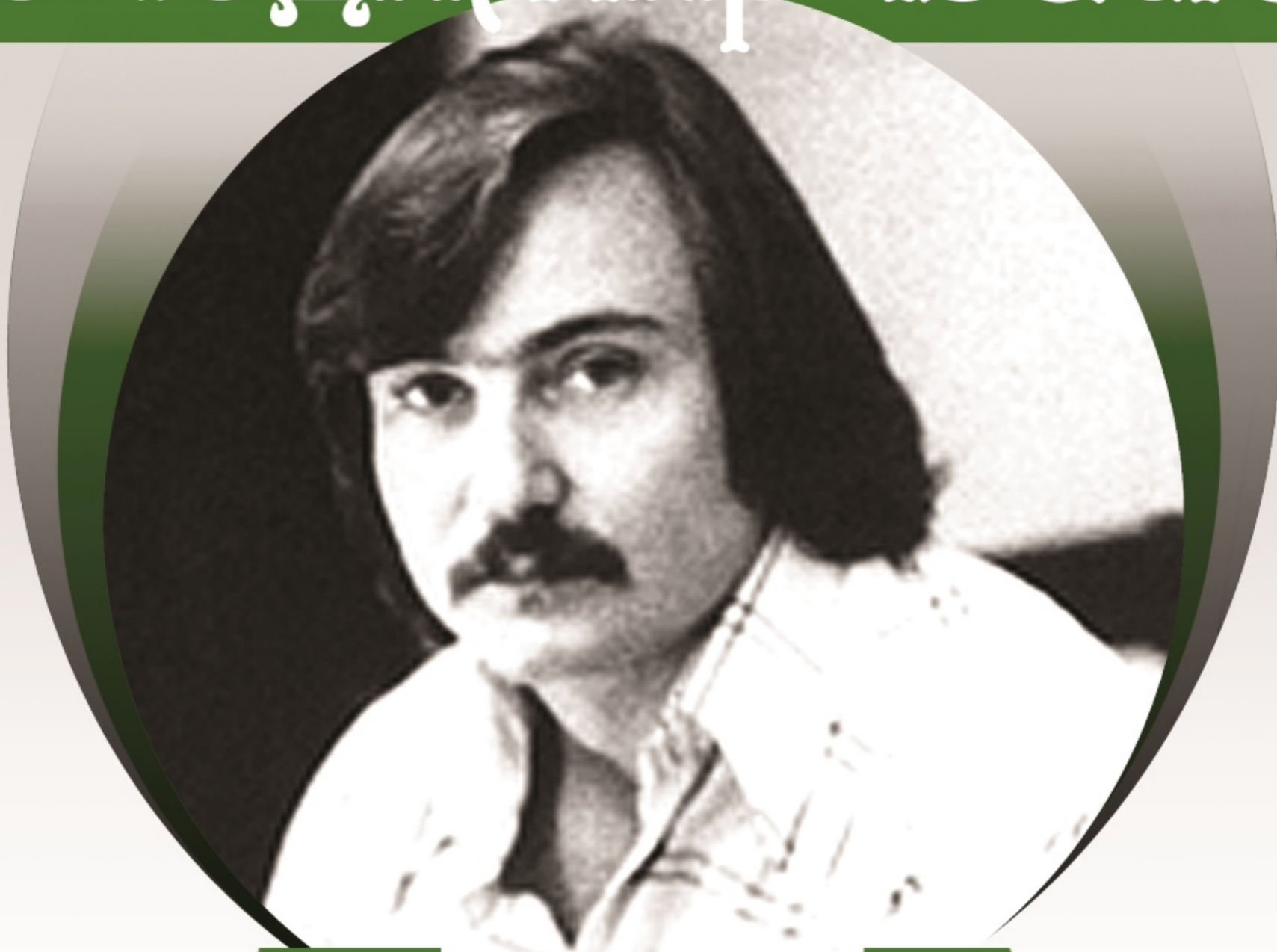
Пабло Пікассо



ЛЮДИ СВОБОДИ



Володимир Івасюк



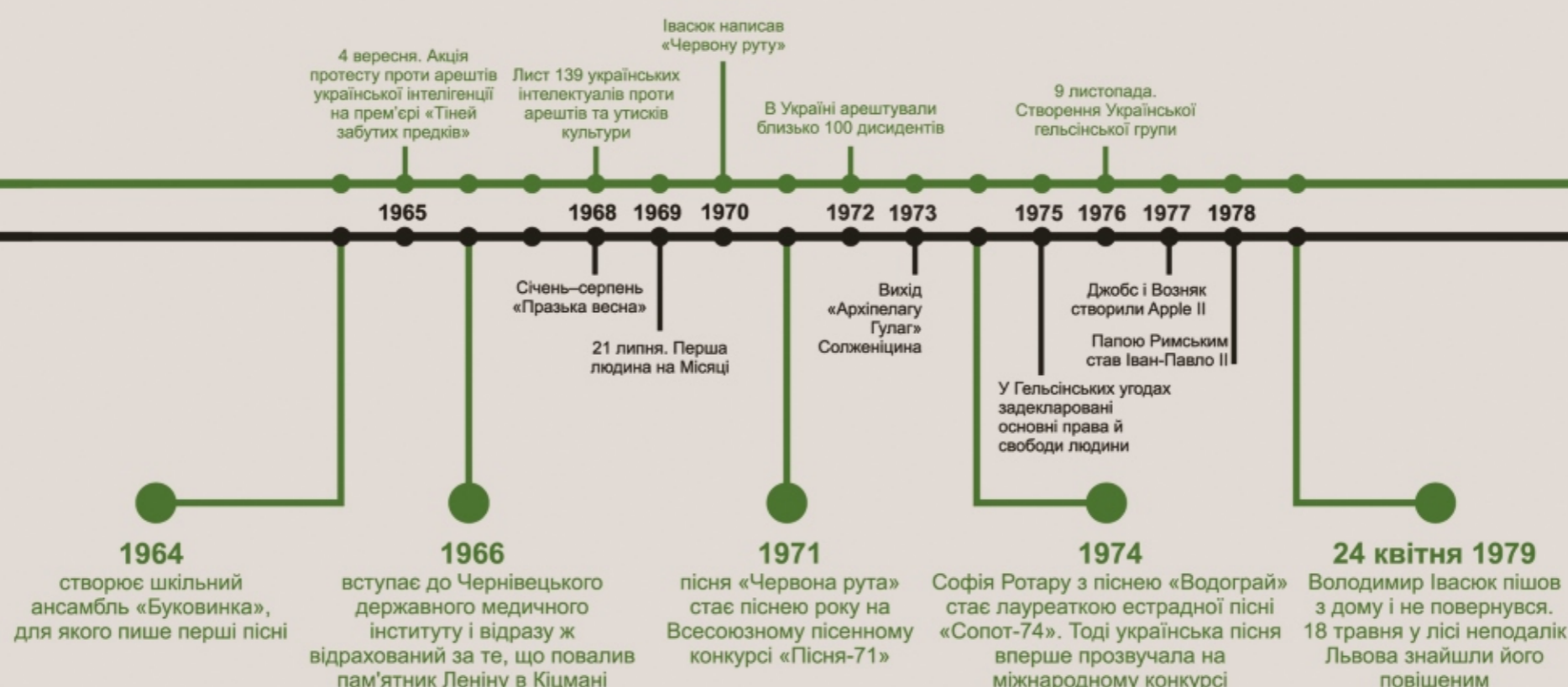
1949–1979

Талант зробив його відомим спершу в рідному Кіцмані, згодом – у Чернівцях, а в 20 років автора «Червоної руги» знав увесь Радянський Союз. Пісні «Водограй», «Я піду в далекі гори» ставали переможницями пісенних конкурсів. Він – один із тих композиторів і виконавців, що започаткували українську естрадну пісню.

Принципова відмова писати музику на російськомовні тексти та прославити 325-ту річницю «возз'єднання» України з Росією коштувала 30-річному композиторові життя. Прощання з ним тисяч людей у Львові стало виявом того, що навіть під товстим льодом «застою» зростають паростки свободи.

«Французи, італійці, росіяни і всі інші народи співають своїми мовами, і їх ніхто не називає націоналістами. А ми, українці, вже з самої колиски стаємо націоналістами, якщо матері співають нам українські колискові. Тому нас перевижують у концтаборах. Українець перестає бути націоналістом аж тоді, коли зневажає свою мову, пісню, свої національні традиції, любить усе, крім свого рідного».

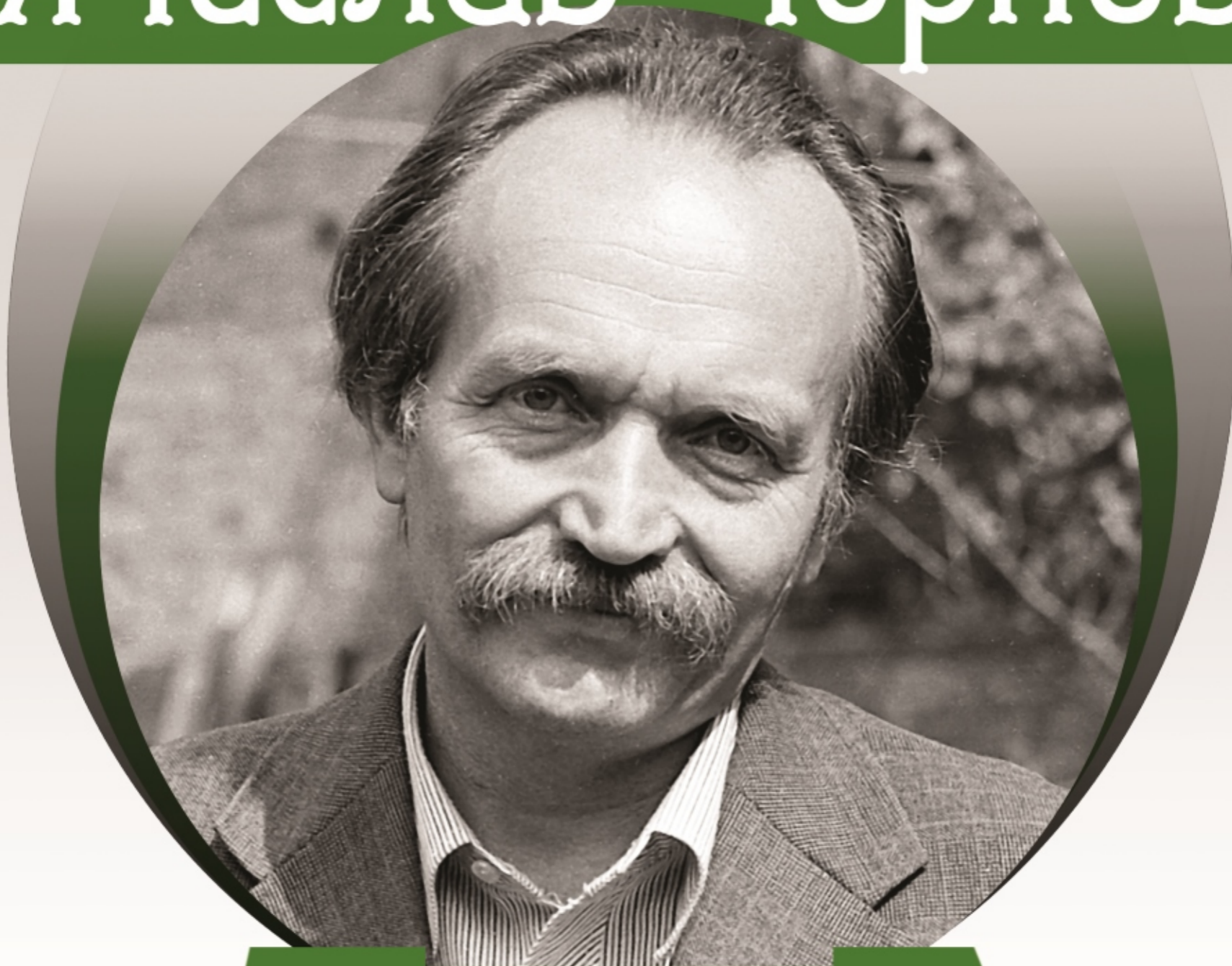
Володимир Івасюк



ЛЮДИ СВОБОДИ



В'ячеслав Чорновіл

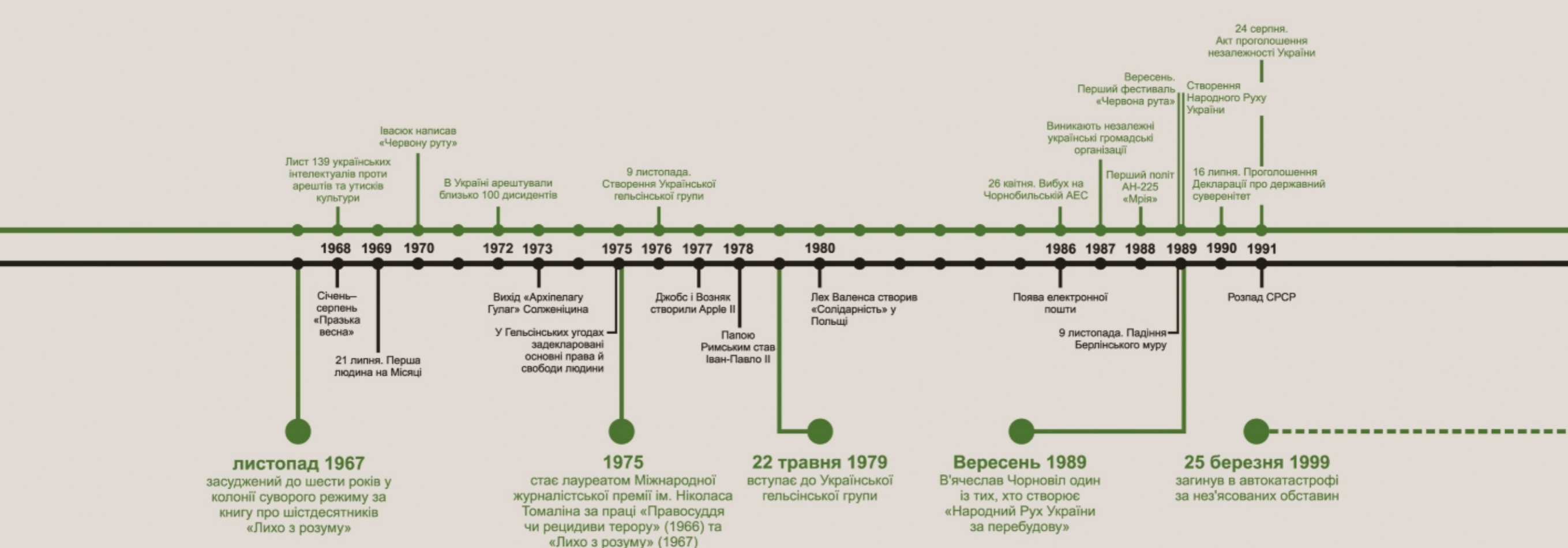


1937–1999

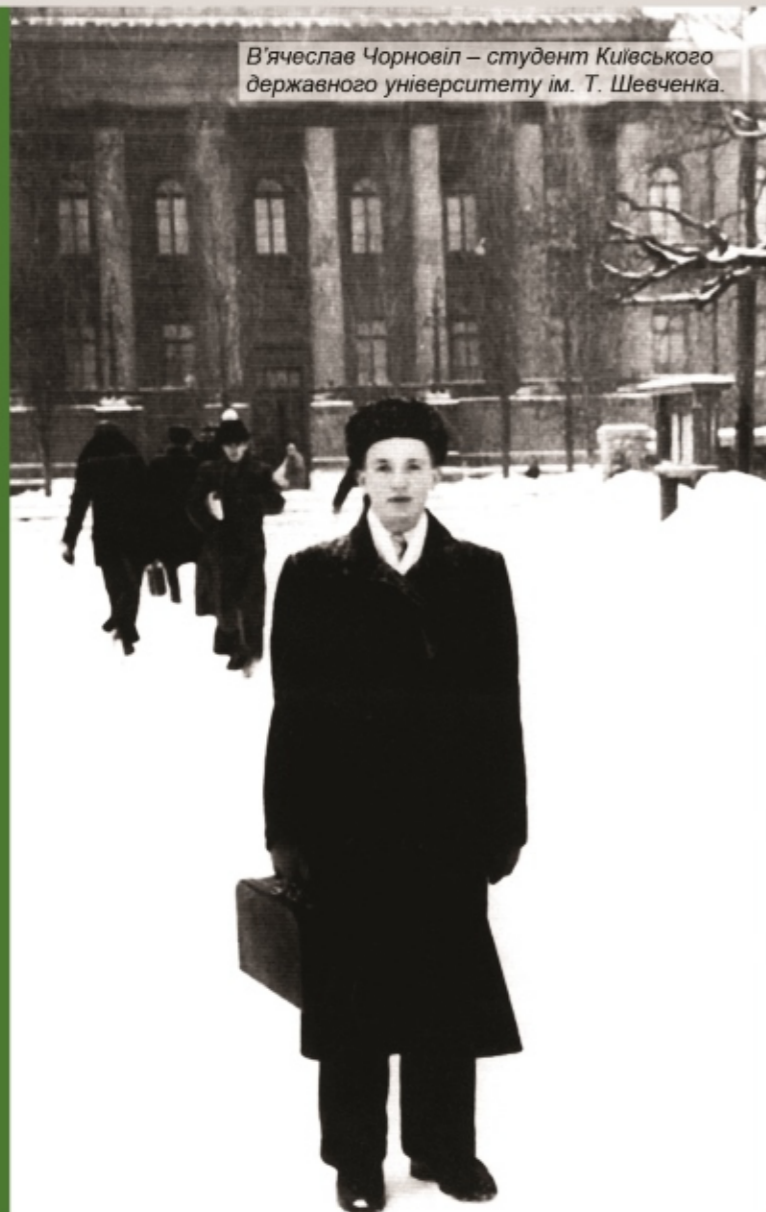
Журналіст, правозахисник, політик. Після навчання в Київському університеті міг зробити успішну кар'єру. Проте обрав шлях дисидента. Отримав вирок 15 років ув'язнення та заслання. Його книга «Лихо з розуму» розповіла для світу про репресії в Радянському Союзі у 1960-ті. Чорновіл став лідером національно-демократичного руху, одним із тих, хто привів цей рух до перемоги – відновлення незалежності України 24 серпня 1991 року.

«Я у своїй неволі вільніший за вас, і життя моє ніби цікавіше й змістовніше. І це більш ніж компенсує всякі невігоди й фізичні труднощі».

В'ячеслав Чорновіл



ЛЮДИ СВОБОДИ



Назар Войтович



1996–2014

Наймолодший герой Небесної сотні. 19 лютого Назар Войтович вперше вирушив на київський Майдан. 20-го – його життя забрала куля снайпера. На батьківській хаті залишилася створена Назаром мозайка у вигляді калини.

Пам'ятайте: чим вище
попит, тим нижча ціна,
яку потрібно платити за
свободу

Станіслав Лец